

Het laatste
Bomen
nieuws
of toch niet?

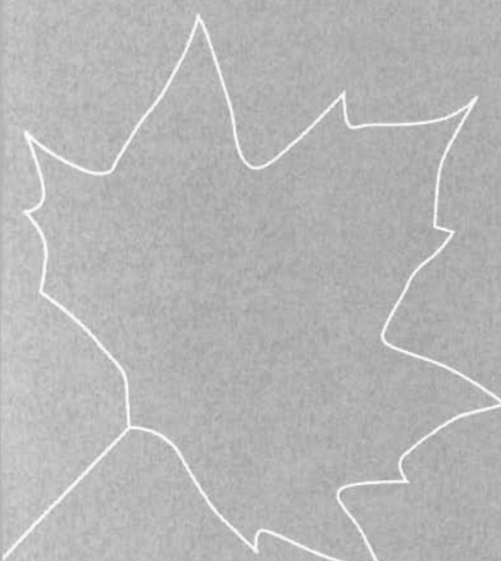

In dit nummer

9 Slechts een tijdsbeeld?

Dit tweede en laatste nummer van dit jaar heeft een bijzondere inhoud. Het is het laatste nummer van de huidige werkorganisatie van de Bomenstichting. De werkorganisatie houdt eind 2011 op te bestaan. Daarom pakken we nog een keer groots uit met een extra dikke Bomennieuws-editie. Daarin kijken we terug op meer dan veertig jaar historie en geven we een blik op de toekomst.

Voor het uitbrengen van deze editie wisten we ons gesteund door tal van bedrijven en organisaties waar de Bomenstichting de afgelopen jaren contact mee heeft gehad. Dank daarvoor!

Omslag: majestueuze plataan aan de oever van de IJssel in Deventer. De boom werd in 2010 tot mooiste, opvallendste boom van de stad gekozen. Meer hierover leest u op bladzijde 30.

Foto: Stichting Open Boek - Sjon Heijenga

COLOFON

36e jaargang - najaar 2011

ISSN 0166-784 X

Verschijnt 2 x per jaar voor donateurs, oplage: 4000 stuks

Redactie San van der Molen, Maartje Nelemans, Erik Platje, Roelie de Weerd

Gastredacteur Bas Sprengers

Eindredactie Aart de Veer

Hoofdreductie, vormgeving en advertenties Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving Westbroek en Ter Haar

Redactieadres Bomenstichting, Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht

Tel. (030) 230 35 10 (van 9.00-12.30 uur)

Fax (030) 231 03 31

Website www.bomenstichting.nl

ING-bank 2108755

Druk Onkenhout Groep, Soest

Papier 9Lives FSC Mixed 70% (55% recycled)

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor duurzame instandhouding van bomen in de stad en op het platteland.

Beschermvrouwe Hare Majesteit de Koningin

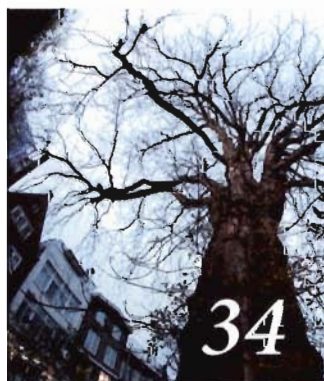
'Een boom is een fascinerend fenomeen'

In Uithuizen, vlakbij de Groningse waddendijk, maakt Wanda Werner prachtige, gedetailleerde aquarellen van landschappen. Roelie de Weerd ontmoette Wanda een jaar geleden voor het eerst. Een jaar later kwam het tot een uitvoerig gesprek, geïllustreerd met prachtige afbeeldingen.

Boom op de foto

Wie heeft er niet eens geprobeerd een fraaie boom te fotograferen? Vroeger was het wachten tot de foto's afgedrukt waren, tegenwoordig zie je het resultaat binnen een seconde. Vaak volgt een teleurstelling omdat de belichting niet goed is of het beeld niet overkomt zoals je het ervaart. Beroepsfotograaf Werry Crone geeft aan de hand van voorbeelden tips om boomfoto's mooier en spannender te maken.

Bomenstichtingwerk

San van der Molen dook in de ruim veertig jaar historie van het werk van de Bomenstichting, met als doel een pakkend overzicht samen te stellen. Ze selecteerde en rubriceerde en zocht er beeldmateriaal bij. Het werd een boeiende, grove schifting van alles wat er de afgelopen decennia is gebeurd. San sluit af met een overzicht van de medewerkers van het laatste uur.

Zaailingen

Er staat een linde voor mijn huis. Ik heb haar 17 jaar geleden geplant als een eenjarige zaailing, die ik bij toeval had gevonden in een tuin in Amersfoort. Lang geleden zag ik nooit zaailingen van linde, dus ik was en ben trots op mijn boom, die ik als kiemplant heb zien opgroeien, die inmiddels hoger is dan mijn huis en die op haar beurt inmiddels nieuwe zaailingen produceert. Van mij mag zij uitgroeien tot een monumentale boom, ik gun haar tijd van leven. De beste boomadviseur van Nederland adviseert mij bij haar onderhoud: "Houd je handen maar in je zak, die boom groeit vanzelf wel".

En toch, ook ik weet dat er een tijd is om te planten en een tijd om te rooien, ook waar het organisaties betreft. De werkorganisatie van de Bomenstichting, die in 41 jaar is opgebouwd, wordt op dit moment van schrijven 'afgebouwd wegens gebrek aan baten' zoals dat laconiek wordt uitgedrukt. In 2010 is de Bomenstichting in zwaar weer terecht gekomen, als gevolg van het wegvallen van overheidssubsidies. Eind april 2011 kreeg ik de opdracht van het bestuur om de mogelijkheden voor een doorstart te verkennen en waar mogelijk uit te voeren. Dan gaat het zowel om investeren in de marktpositie: meer donateurs, meer sponsors en het invoeren van commerciële tarieven voor onze adviezen, cursussen en dergelijke alsook om stevig reorganiseren en kosten reduceren. Al met al geen opdracht in termen van: "houd je handen maar in je zak!", integendeel! Helaas hebben we moeten constateren dat er geen bedrijfsprospectief meer in zit. De tijd die we nodig zouden hebben om de gewenste omslag te realiseren, kunnen we eenvoudigweg niet meer overbruggen, de tekorten lopen sneller op dan voorzien en een faillissement dreigt. De boodschap "de Bomenstichting gaat haar deuren sluiten" was onver-

mijdelijk geworden.

Deze boodschap is bij menigeen rauw op het dak gevallen. De Bomenstichting is immers nog lang niet monumentaal noch kaprijp. Elders in dit nummer leest u wat we in de afgelopen 41 jaar hebben opgebouwd. En reken maar dat het werk van de Bomenstichting gezien en gekend wordt! Wij zijn dan ook overspoeld door reacties vanuit onze achterban en ons professionele netwerk. Het is hartverwarmend om zoveel betrokkenheid te ervaren. Die betrokkenheid geeft ook hoop. Tussen de veelheid aan reacties op het bericht van sluiting gloren ook enkele perspectiefvolle initiatieven, die wellicht ook levensvatbaar kunnen blijken. Een aantal partijen ziet wel brood in de erfenis van 41 jaar Bomenstichting. De mogelijkheden voor een doorstart bij derden van onderdelen van de werkorganisatie worden momenteel onderzocht. Misschien kunnen we volgend jaar constateren dat de Bomenstichting een zaailing heeft geproduceerd die levensvatbaar is. Laten we die zaailing koesteren! En het zou mooi zijn als uit die zaailing een Bomennieuwsblad kan gaan ontspruiten.

Bas Sprengers, interim-directeur

Fotografie: San van der Molen

En verder

Het kan niet waar zijn ...	4
Snoeiwijze(r)(n)	6
Hebben onze bomen toekomst?	16
Monumentale bomen zijn blijvers	18
Vrijwilligers willen graag verder	20
Levende monumenten	28
Bomenronde in de Groenste Stad van 2011	30
Bomenmensen	43

Het kan niet waar

Vele tientallen telefoontjes en e-mails en een flinke stapel brieven en kaarten kwamen binnen in de dagen na het bekend worden van het beëindigen van de werkorganisatie.

Ongeloof en onmacht, boosheid en verdriet: donateurs, contactpersonen en mensen uit de bomenvakwereld maakten ons deelgenoot van hun stemming. Ook onze beschermvrouwe Hare Majesteit Koningin Beatrix stak bestuur en medewerkers een hart onder de riem.

Dit artikel geeft het gevoel weer in de reacties. Het merendeel was hartverwarmend, met niet alleen zorg om het voortbestaan van de stichting maar ook richting het team en het verlies van werk. We hebben veel reacties persoonlijk kunnen beantwoorden, maar helaas niet allemaal. Excuses daarvoor.

De berichten varieerden van een paar zinnen, tot complete draaiboeken om de stichting te redden. In de selectie hebben we ons gepermitterd een stemming aan te brengen met een positieve verwachting naar de toekomst, uiteenlopend van een volledige weergave tot een citaat. De werkorganisatie houdt dan wel op, het gedachtegoed is niet verloren en leeft voort.

“Wij gaan door met opkomen voor bomen, planten en dieren, voor de rijkdom van de natuur. De tegenslagen zullen ons extra strijd lust geven. En wat u heeft kunnen bereiken, dat blijft. Met hoogachting en bewondering voor uw jarenlange inzet.”

Mw. H.A. de Bruijn Kops, Amsterdam

“Wat een narigheid dat zo'n nuttig instituut moet verdwijnen, maar er is veel bereikt. Ik heb jullie blad na lezing altijd ergens neergelegd om te proberen belangstelling te wekken.”

Audrey Kühler-Oostra, Amsterdam

“Het kan niet waar zijn denk je eerst. Juist in deze tijd van deregulering, hetgeen in feite 'vrijheid-blijheid' beleid is, met minder aandacht voor het algemeen belang – van bomen in dit geval – is de Bomenstichting hard nodig.”

Gerrit Krajenbrink, De Heurne

“U had ons, betrokkenen bij bomen, uw achterban, eerder informatie moeten geven over de financiële situatie van de stichting. In het voorjaarsnummer van de Bommennieuws stonden wel enige aanwijzingen, maar dat het er zo slecht voor stond was daaruit niet af te leiden. Dan was de klap nu minder hard aangekomen en belangrijker, u had uw fans tijdig kunnen mobiliseren om naar oplossingen te zoeken.”

F. en W. Schermer-Somer, Schalkhaar

“... ik heb een monumentale walnoot in de tuin die met behulp van jullie subsidie (waarvoor nog steeds dank) weer pronkend in de omgeving staat.”

Wim Wissink, Lochem

zijn ...

"Door onbekendheid met uw bestaan ben ik slechts enkele jaren begunstiger geweest van uw stichting, maar in die periode heb ik uw activiteiten zeer leren waarderen. Eigenlijk hoop ik dat uw werk op de een of andere manier wordt voortgezet en kijk met belangstelling uit naar het laatste nummer van Bomennieuws. Misschien kunt u een sprankje hoop geven."

J.S. Meulenhoff, Oosterbeek (genieter van een 90 jaar oude blauwe ceder op eigen erf)

*"Ik dank jullie allemaal voor alle mooie werkzaamheden!
... zo'n concreet en mooi 'product' als dat jullie zoveel jaren hebben gehad. Wees daar trots op."*

Nico Winkel, Groningen

"Achter in mijn tuin heb ik 23 jaar geleden een Sequoia geplant: inmiddels 17 meter hoog, met een omtrek van 2,2 meter op 1,3 meter hoogte. Het is mijn troetelkind! Mocht er een eenvoudige vorm van een Bomenstichting opgericht worden, dan word ik onmiddellijk lid. Heel veel goeds toegewenst!"

J. Meester, Veenhuizen

"Hartelijk dank voor wat jullie voor de bomen deden, en ... daarmee voor ons. Ik vind het allemaal 'zo plat' worden. De dakplataan bleek een voorbode."

Wim Crooymans, Geldrop

"Shocking. De verschraling van een samenleving. Ik hoop en bid dat jullie goed wegekomen en nieuwe uitdagingen vinden in jullie passende en inspirerende werkomgevingen."

Heel veel sterkte en dank voor al jullie inspanningen om Nederland bomenrijk en mooi te houden."

F.R.A. Sandbergen, Rijswijk (ZH)

"... de bomen zijn onze vrienden en we kunnen ze niet zomaar in de steek laten!"

Graag wil ik jullie bedanken voor jullie werk en inzet van de afgelopen jaren, waarin jullie mensen bewuster hebben gemaakt van hun leefomgeving door ze te vertellen dat bomen belangrijk zijn ..."

Jessika Batjes

"Voor wat het waard is: ik vind het echt belachelijk dat deze regering wel groen licht geeft voor 500 animal cops, maar dat 7 tree cops nu op straat staan."

Nardo Kaandorp, Geldrop

"Ik weet als oud-boomverzorger me de dag nog goed te herinneren, waarbij de eerste boom volkomen verkeerd viel. Dit gevoel heb ik nu ook weer. Je weet even niet hoe je verder moet ..."

Willem Pasman, Doetinchem

"Bezorgd ben ik om het 'eeuwige leven van de bomen'. Bezorgd ook ben ik om het prachtige archief van de monumentale bomen in Nederland. Bezorgd ben ik om het wegvallen van de voorlichting en educatie."

Loes Sonnega, Amerongen

"Dank voor uw inzet tot nog toe. Ik hoop van harte dat de liefde van mensen voor bomen in andere vormen mag doorgaan en tot goede zorg voor bijzondere en kwetsbare bomen mag leiden."

Lida Hospers-Klein, Leiderdorp

Snoeiwijze(r)(n)

In Nederland is bij het beheer van bomen het verwijderen van takken een algemeen toegepaste maatregel. De boom, ongeacht soort en ouderdom, wordt daar niet zonder meer beter van. Een snoeimaatregel gaat immers gepaard met verlies van hout en bladmassa. De snoeiwonden kosten de boom energie vanwege de noodzakelijke afweerreacties en het afsterven van houtweefsel. Het is niet zo dat bomen in alle gevallen blijvende schade van snoei hoeven te ondervinden. Dit is het geval als enkele algemene snoeiregels in acht genomen worden. De belangrijkste is dat het beter is om in een jonge, vitale boom te snoeien, dan de snoei uit te stellen tot de boom (bijna) volgroeid is.

Ook als het gaat om oudere bomen, mits deze in een goede conditie verkeren, mag worden verwacht dat een zekere mate van snoei wordt verdragen. De verschillende gradaties van snoei worden hieronder uiteengezet.

Begeleidings snoei

De snoei die wordt toegepast om bomen naar hun eindbeeld te leiden, wordt begeleidings snoei genoemd. De fase van begeleidings snoei eindigt in theorie op het moment dat de vorm van de boom in overeenstemming is met de gewenste functie en zijn omgeving. Met een juiste snoei-intensiteit en -frequentie is er geen sprake van blijvende schade. Zodra echter de omgeving verandert, bijvoorbeeld door nieuwe bebouwing of toenemend verkeer, kan het noodzakelijk zijn de boom verder op te kronen. Bij oudere bomen noemen we dit geen begeleidings snoei meer. Het verwijderen van zware takken gaat gepaard met blijvende schade.

Uitlichten

Uitlichten van de kroon is de snoeimethode bij uitstek voor oudere bomen. Het hoofddoel van deze maatregel is reductie van het kroonvolume. Na het uitlichten valt er meer licht binnen in de kroon, waardoor deze zich zal verdichten. Bij een correcte uitvoering blijven de wonden zo klein dat er alleen in het spinthout (het levende hout) wordt gezaagd. Takken met een doorsnede van maximaal 2,5 cm worden verwijderd. Incidenteel kunnen takken tot ca. 5 cm doorsnede worden verwijderd, maar alleen indien het groei krachtige takken betreft die nog

geen kernhout hebben gevormd. Dit is ter beoordeling van de snoeier. Zolang wordt vermeden dat kernhout wordt blootgesteld aan de buitenlucht, bestaat er geen gevaar voor het inrotten en verzwakken van takken. Door de ingreep regelmatig te herhalen kan de kroon omvang gereguleerd op een beperkte omvang gehouden worden. Het mag duidelijk zijn dat deze methode vraagt om een ter zake kundige en ervaren snoeier.

Innemen

Onder het innemen van de kroon wordt het sterk – maximaal met een derde – inkorten van takken verstaan. De omvang van de kroon wordt daardoor een stuk kleiner. Dit is een maatregel die normaal alleen wordt toegepast bij bomen die in structureel opzicht verzwakt zijn geraakt of bij bomen die door gewijzigde groei plaatsomstandigheden of hoge ouderdom een sterke terugval in conditie laten zien. Het innemen van de kroon heeft als doel de boom nog zo lang mogelijk, maar wel op een veilige wijze, in stand te kunnen houden.

Of sterke snoei goed wordt verdragen verschilt per boomsoort, maar is ook afhankelijk van de conditie van de boom. Sterke snoei leidt snel tot conditionele problemen. Op kortere termijn zullen bomen op deze ingreep reageren met het vormen van schot. Het schot ontluikt uit adventiefknoppen in de schors. Daardoor is de aanhechting nooit zo sterk als die van een gewone tak. Om de veiligheid te waarborgen zal er na het innemen van de kroon met regelmaat moeten worden gesnoeid, hetzij in de vorm van het afzetten van het schot, hetzij in de

ONS STANDPUNT

Snoei en regelgeving

Het Burgerlijk Wetboek (Artikel 5:44) geeft iemand in principe het recht om, na schriftelijke aanmaning met termijnstelling, de takken van een boom die over zijn perceel groeien af te zagen. Artikel 3:13 gaat in op misbruik van bevoegdheden. Er is uitgebreide jurisprudentie beschikbaar over dit onderwerp, waaruit voornamelijk naar voren komt dat het zogenaamde snoeirecht in redelijkheid gebruikt moet worden. De gemeentelijke regelgeving sluit hier over het algemeen op aan.

Het uitvoeren van normaal onderhoud, zoals het verwijderen van afgestorven takken en takken die schade aan bijvoorbeeld bebouwing veroorzaken, mag natuurlijk altijd. Voor het vellen van een boom, maar ook voor de uitvoering van drastische snoei zal bij de meeste gemeenten een omgevingsvergunning (voorheen kapvergunning) moeten worden aangevraagd. Of een maatregel volgens de Algemene Plaatselijke Verordening een vergunning nodig heeft, is afhankelijk van de schade die ontstaat. Zowel het innemen van de kroon als het kandelaberenvormen levert onherstelbare schade op en verstoort bovendien de natuurlijke groeiwijze (habitus), hetgeen als ontsierend kan worden bestempeld.

De foto's geven twee voorbeelden van beuken, waarbij op jonge leeftijd de kroon werd verwijderd. De beuk in Bovensmilde (onder) heeft uit meerdere scheuten weer een nieuwe kroon gevormd. De beuk in Grootegast (boven) is opgeleid tot een echte kandelaaervorm.

vorm van een dunning in het schot. Bij de laatste maatregel worden periodiek de zwaarste scheuten verwijderd. De lichtere scheuten blijven zitten om de tak niet te doen afsterven.

Kandelaberen of kaalzetten

Het kandelaberen of kaalzetten van een boom komt neer op het bij volwassen bomen zodanig inkorten van de takken dat er alleen takstompen resteren. Boomsoorten met een sterk regeneratief vermogen, zoals wilg en linde, kunnen deze ingreep nog langere tijd overleven. Beuk en esdoorn zijn boomsoorten die over veel minder regeneratievermogen beschikken. De impact van compleet kaalzetten is bij die soorten zo groot, dat de bomen binnen enkele jaren zullen afsterven. Naast het feit dat de bomen er geheel anders uit komen te zien, betekent het verwijderen van takken een forse aanslag op de conditie.

Zwakteparasieten zullen de terugval in conditie en de ontstane wonden aangrijpen om de boom binnen te dringen. De stammen raken vanuit de zaagvlakken uitgehold. Daardoor ontstaat op den duur een verhoogde kans op stambreuk en zal het uiteindelijk nodig zijn de boom te vellen. Het kaalzetten moet dus worden gezien als een vorm van uitgestelde kap, omdat de grote zaagvlakken houtrotveroorzakende organismen de gelegenheid bieden de boom te infecteren. ❖

Bij het uitlichten van de kroon worden takken ingekort (zie de rode lijn in kroon). De maatregel volgt de contouren van de kroon, waardoor de karakteristiek van de groeiwijze behouden kan blijven.

Algemene snoeiregels

Snoei tijdig

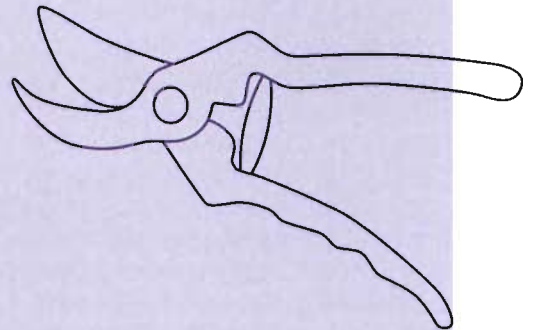
Door tijdig in jonge bomen te snoeien blijft de snoei beperkt tot takken van relatief geringe omvang. Kleine snoeiwonden worden gemakkelijker afgegrensd en raken sneller overgroeid. De dikste takken worden als eerste verwijderd, zodat ze niet de kans krijgen nog dikker te worden. De dunnere takken komen later aan de beurt.

Snoei gedoseerd

Door te sterk te snoeien raakt de ontwikkeling van de boom verstoord. Ook de kwaliteit van de afgrensdeling wordt minder. Ervaring heeft geleerd dat jonge bomen, mits groeikrachtig, een verlies tot 25% van het totale kroonvolume kunnen doorstaan. Een groter verlies leidt tot groeistoornissen, soms met langdurig effect.

Snoei gericht

Wanneer takken worden ingekort heeft de boom minder goede mogelijkheden om terug te vallen op de natuurlijke afweermechanismen, dan bij het verwijderen van de gehele tak. Snoei daarom bij voorkeur hele takken uit. Bij oudere bomen ontstaan op die manier echter al snel (te) grote wonden, waarbij het kernhout aan de buitenlucht wordt blootgesteld. Het kernhout vormt een gemakkelijke invalspoort voor houtrot veroorzakende organismen. Dat komt omdat het kernhout niet meer leeft en dus niet actief kan reageren op houtrot veroorzakende organismen. Bij zwaardere takken heeft het inkorten van de takken de voorkeur boven het verwijderen van een hele tak.

Literatuur

- Dujesiefken, D. & W. Liese, 2008: Das CODIT-Prinzip. Haymarket Media.
- Prooijen, G.J. van, 2004: Stadsbomen Vademecum 3B. IPC Groene Ruimte, Arnhem.
- Visser, Mr. B.M., 2009: Bomen en Wet. Bomenstichting, Utrecht.

Slechts een tijdsbeeld?

Met het verschijnen van deze editie is Bomennieuws in deze vorm en met deze mensen gemaakt, geschiedenis. Het eerste nummer verscheen op 5 oktober 1976 in de vorm van drie getypte bladzijden zonder illustraties. Tot en met 2011, de 36e jaargang, kwamen 158 edities van de pers. In totaal ongeveer 3700 bladzijden vol informatie over bomen, bomenmensen, boomverzorging, bedrijven die zich daarmee bezighielden en – hoe kan het anders – ook het nodige bomenleed.

Bomennieuws beschreef de geschiedenis van een zeer boeiende episode waarin aandacht voor en de kennis van het leven en groeien van bomen een ongekende vlucht nam. Tegelijkertijd vestigde zich een nieuwe beroepsgroep, de 'boomverzorger', inclusief gespecialiseerde opleidingen en certificaten.

Was het een tijdsbeeld? Jazeker, maar wel een met grote veranderingen.

In het voorjaar van 1983, kersvers in dienst bij de Bomenstichting, schreef ik mijn eerste artikeltje voor Bomennieuws. Het ging over een nieuw ontwikkeld geluidsscherm bestaande uit een constructie met wilgentenen die tegen een verticale stalen golfplaat waren geplant. Als groentje, weliswaar met een groene achtergrond, beleefde ik toen mijn eerste persbijeenkomst. Mijn belangstelling voor het maken van een nieuwsbrief was gewekt.

Eind '83 werd besloten de getypte nieuwsbrief te verlaten en naar een eenvoudige tijdschriftachtige formule over te gaan. Het uitgeven van Bomennieuws kreeg ik onder mijn hoede en daarmee ging een 'deel van mijn leven' van start. In de loop der jaren zou ik, inclusief dit nummer, met veel plezier en inspiratie 130 nummers maken. Van vier pagina's groeide het tot een volwaardig periodiek. Dat Bomennieuws zeer gewaardeerd werd, bleek een jaar geleden nog uit een telefonische enquête onder lezers.

Bladerend in de jaargangen zie je dat op allerlei fronten verschuivingen plaatsvonden. Het blad maakte verschil-

lende keren een heuse metamorfose door. Zwart-wit en kringloop maakte plaats voor kleur en modern kringloop. De Bomenstichting groeide in de rol van opvoeder en begeleider voor het realiseren van een boomrijkere omgeving. Dit uitte zich niet alleen in de toon en onderwerpen van artikelen, maar ook in de nieuwe publicaties die bij de Bomenstichting verschenen en werden beschreven. In dit speciale nummer geven we een terugblik, maar we laten zeker niet na om vooruit te kijken, want ook na het verdwijnen van de werkorganisatie van de Bomenstichting groeien bomen verder.

Al een paar maanden is bekend dat de werkorganisatie, lees het kantoor, moet gaan stoppen met haar activiteiten. Al weken weet ik dat ik dit laatste artikel wil schrijven. Ik loop aan te hikken tegen de toon en inhoud. In je hoofd formuleer je mooie, ontroerende zinnen, tracht op een beschaafde wijze je boosheid onder woorden te brengen over dit noodgedwongen einde. Je noteert vast dat ook een bedankje niet mag ontbreken, gericht aan al die mensen die op de een of andere wijze een bijdrage hebben geleverd. Het waren er een kleine duizend, schat ik zo in, variërend van een reactie na het verschijnen van een nieuw nummer, contacten met een auteur over een redactionele bijdrage, tot het doorspreken van de puntjes op de 'i' met de drukker.

Met 'slechts' vijftien verschillende redacteuren hebben we in al die jaren de redactie van maximaal zes personen gevormd. De meesten daarvan waren vrijwilliger. Heel veel dank voor de inzet, inspiratie en vooral ook stiptheid.

Het doet mij goed dat ik verslaggever mocht zijn van een boeiende periode in de geschiedenis van het bomenland dat we altijd zijn geweest. De Bomenstichting zie ik als een katalysator. Het is nu aan iedere boomliefhebber om waar te maken dat het gedachtegoed van de Bomenstichting wordt voortgezet.

Frank Moens

Illustratie: Arend van Dam

'Een boom is een fascinerend fenomeen'

10

Op een zonnige dag, eind mei, ben ik op weg naar Uithuizen in de kop van Groningen, waar Wanda Werner woont, samen met Marte Röling, Alissa en Adrienne Morriën en hun moeder Guurtje Oldenburg. Ik weet de weg. Een jaar geleden, het 40-jarig jubileumjaar van de Bomenstichting, mocht ik Marte Röling interviewen voor de rubriek 'Donateurs van het eerste uur'. Toen ontmoette ik ook partner Wanda Werner (geboren 1951) en was onder de indruk van haar prachtige landschappen. Heel gedetailleerde aquarellen. Daarover wilde ik haar graag interviewen en maakte al een vage afspraak.

Op die zonnige dag in mei wist ik nog niet dat dit ook meteen het laatste interview zou zijn voor Bomennieuws.

Onwetend van de zwarte wolken boven het voortbestaan van de Bomenstichting hebben wij een ontspannend gesprek in de tuin. De vogels kwetteren, de bomen ruisen en er is een onbewolkte hemel. Er hangt een sfeer van onthaasting om de boerderij.

Wanda Werner, een realistisch schilder

Wanda is op een boot op de Vecht in Muiden geboren. Haar vader, grafisch ontwerper in Amsterdam, was getrouwd met een Française. Na de scheiding van haar ouders, ze was toen zeven jaar, is ze met haar moeder en haar zusje naar Parijs gegaan. Als kind zat ze altijd al te tekenen. "Ik tekende en schetste voornamelijk mensen, en dikwijls gezichten."

Omdat ze het tekenen als kind niet kon laten heeft haar moeder haar in Parijs op een cursus gedaan van de 'Ecole Supérieure d'Art Grafique'. Elke donderdag, dat was destijds de vrije dag in Frankrijk, ging ze daar naar toe. Op de laatste schooldag, Wanda was toen 15 jaar, zag ze tot haar grote verbazing overal in de gangen van de school haar werk hangen. Ze kreeg een negentieneneenhalf. Puntentelling ging in Frankrijk tot twintig.

"Ze vonden het prachtig. Dat had ik nooit

verwacht. Ik tekende al mijn hele leven, zonder te weten dat het gewaardeerd werd. Ja, thuis, maar dat zei mij toen niets."

Op haar twintigste is ze weer naar Nederland gekomen en heeft een tijd bij haar vader gewerkt in zijn 'Werner Studio'. Daar heeft ze grafisch ontwerpen geleerd en onder andere een eigen alfabet ontworpen.

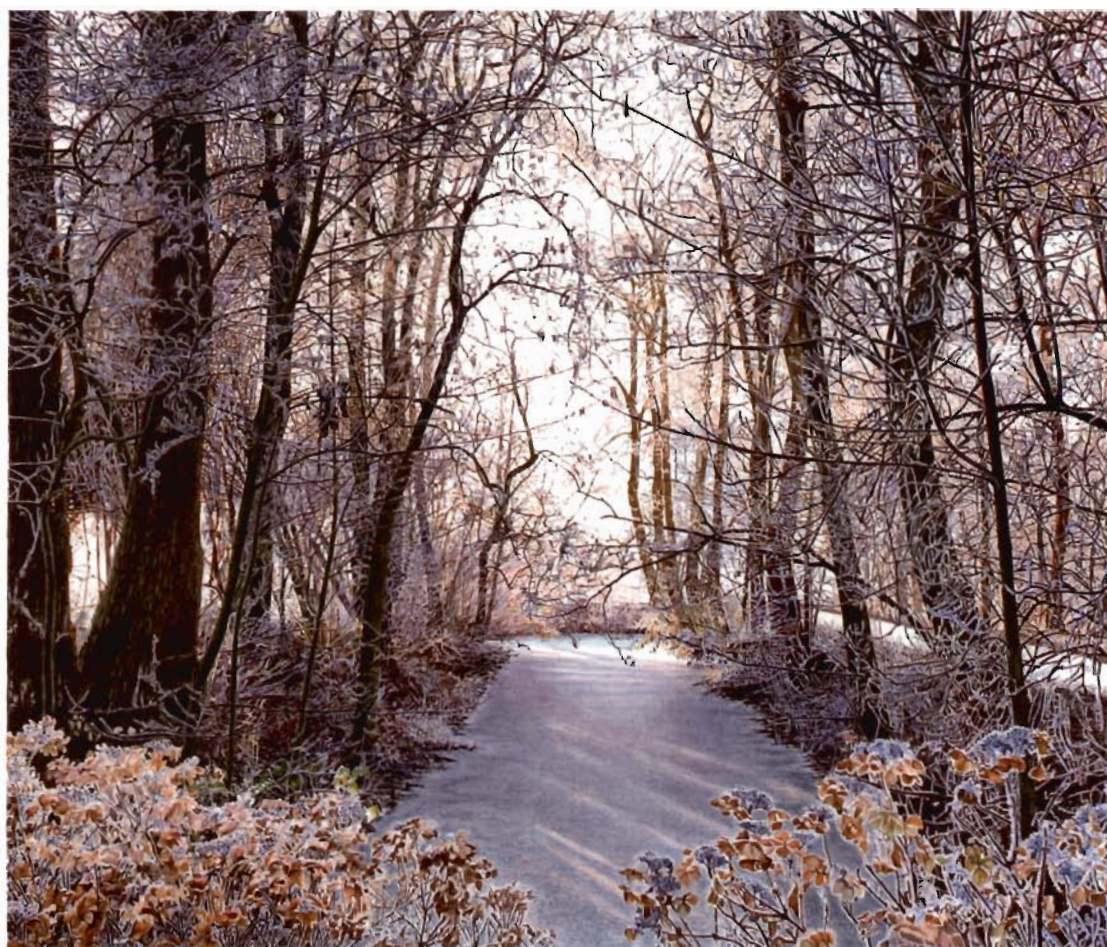
Van portretten naar landschappen

In 1974 ontmoette ze Henk Jurriaans (overleden in 2005) en zijn partner Marte Röling.

"Ik was zo onder de indruk van Henk en Marte, dat dat mijn leven totaal op z'n kop heeft gezet. Nadat eerst Alissa en toen Adrienne bij Henk en Marte introkken kwam ik er in 1983 bij. Ik vond het zo geweldig wat Marte maakte, zo prachtig, dat

ik dacht: wat zal ik nog? Stiekem zat ik wel te tekenen en te schetsen, maar durfde mijn werk niet te laten zien. Dat heeft heel lang geduurd. Het gebeurde toen wij naar de boerderij in Uithuizen verhuisd waren, in 1996. Het moment dat ik met die landschappen begon kwam door mijn vader. Ik zag bij hem een klein aquarel-doozje van Winsor & Newton. De Winsor & Newton fieldbox. Een doosje wat je uit vouwt en waar je water in mee kunt nemen. Een heel klein dingetje. Ik zag dat doosje en riep: Ooh, wat een leuk doosje! Mijn vader heeft toen meteen zo'n doosje voor mij gekocht. Ja, dacht ik, dat is een stok achter de deur. Dan móét ik wel. Maar wat ga ik nu schilderen? Ik had al een tekenhoek voor mij zelf gecreëerd en ben in mijn foto's gaan grasduinen om inspiratie op te doen. Ik kwam uit bij een foto van een winterlandschap. Dat ben ik

Winterochtend (47 x 40 cm)

gaan schilderen om te oefenen; kijken of ik het kon."

Dat is ook haar manier van werken geworden. Ze gaat naar buiten, zoekt een landschap of vindt bomen en maakt er veel foto's van, die in een later stadium dienen als leidraad. Vervolgens gaat het tafereel zijn eigen leven leiden. Ze aquarelleert het landschap dat ze het mooist vindt, maar laat er bijvoorbeeld bomen uit weg of voegt er andere aan toe.

"Op foto's zijn schaduwen bijvoorbeeld soms regelrecht zwart, dat is niet wat ik wil. Ik wil er de nuances in. Ik snoei aan bomen, ruim de rommel op, plant er het een en ander bij, of laat juist iets weg. Ik hou erg van een weg of water, maar een weg kan ook in de weg liggen. Dan laat ik die weg helemaal wit, want ik hou wel van zijn vorm in het landschap en schilder dan alleen de schaduw van de bomen

erop. Het is absoluut herkenbaar, want ik ben 'n superrealist. Ik portretteer schoonheid waarvan ik overdonderd raak, waardoor ik wordt gegrepen.

Mijn werk is zeer arbeidsintensief. Tegen de tijd dat zo'n boom bij mij af is, zijn de blaadjes al gevallen of zijn de kleuren anders of de blaadjes juist groter geworden."

Eigen aquareltechniek

Haar techniek is aquarelleren. Maar anders dan doorsnee aquarelleren, waar met plassen water en grote vegen een impressie wordt gegeven. Wanda werkt met heel fijne penseeltjes en elk puntje is doelbewust neergezet.

"Het is mijn eigen manier van aquarel gebruiken. Als je er een loepje opzet zie je wel dat het een aquarel is. Een aquarel heeft de eigenschap dat als het opdroogt

de randjes donker worden. Als je met olie- of acrylverf schildert kun je aan het eind er witte toetsen opzetten. Bij mij is het andersom. Wat ik wit of licht wil hebben moet ik open laten. Daardoor houd ik mijn werk helder. Het wit speelt een buitengewoon belangrijke rol in mijn werk. Ik weet dan ook op het juiste moment te stoppen, anders maak je er een bende van. Je moet het meteen goed doen, want je kunt het niet schoonmaken. Met een boom is het niet zo erg, als een blaadje anders zit. Maar als je een portret van iemand maakt moeten de ogen wel meteen goed zijn. De ogen vind ik het allermoeilijkst. Een fractie van een millimeter ernaast en iemand is het al niet meer."

Is een boom ook te herkennen als de soort boom?

"Jazeker. Ik wil de materie weergeven, zo

Oost Groningen (50 x 30 cm)

realistisch als het maar kan in zijn vorm en zijn structuur. Het aanbare van iets, de vochtigheid, het mos op de boom. Dat moet voor mij echt mos zijn, daar moet geen twijfel over bestaan. Ik moet het kunnen voelen, het bijna kunnen ruiken bij wijze van spreken. Dat is waar het me om gaat. Het moet natuurgetrouw zijn. Ik wil echt realisme. Dat is mijn kick."

Het Groningse landschap

We zitten buiten op het terras voor haar woongedeelte van de boerderij. Er heerst een vredige rust. Als Wanda praat, praat ze met haar hele lichaam en grootse armgebaren. Soms valt er een stilte en kijkt ze tevreden en rustig om zich heen.

Was het geen overgang om hier te komen wonen. Je bent toch een stadsmens?

"Nee," begint ze meteen weer enthousiast. "Ik heb het hier meteen heerlijk gevonden. Het is hier schitterend, dat weidse. In het begin overviel het mij, met name die winden, die hebben hier de ruimte. Je hebt hier die hoge wind, die hoor je ver boven de boomkruinen loeien. Fantastisch vind ik dat. Eigenlijk vind ik het hier onder elke weersomstandigheid mooi."

Komen die wolkenluchten ook terug in je schilderijen?

"Ik heb wolken altijd vermeden. Dat komt omdat ik het wit van het papier door mijn werk laat gaan. Ik laat de lucht wit om me te concentreren op de kleur en de textuur

Gronings schoon (15,5 x 14,2 cm)

Groningen, gracht met bomen (18 x 12,6 cm)

van het landschap: het groen, de bomen, de bloemen, het gras en het land. Daar ging het me meer om dan om de lucht, terwijl ik wel altijd naar die luchten zat te kijken en die reusachtig fascinerend en uitdagend vind maar ook heel moeilijk.”

Werken in opdracht

In haar atelier schuifelen we langs enkele van haar schilderijen. Een akker met graan zit vol met de kleinste details. De graankorrels zijn bijna te tellen. De bloemetjes van het fluitenkruid en de berenklaauw zijn fotografisch nauwkeurig. Bij een aquarel van vers geploegde kleigrond vertelt ze: “Wij hadden hier eens een groep boeren en toen zei een oude boer: Nu leef ik al mijn hele leven in de klei en ik heb nooit gezien dat het zo mooi was.” Op een aquarel van het Schildmeer zijn wel wolken geschilderd, valt mij op. “Dat was een opdracht. Dus ik dacht, ik moet mij aan die wolken wagen, het meer is wolken en water. Het is echt kijkwerk. Ik zie die beweging in het water ontstaan, de golf en de terugslag. Maar dan moet ik het ook nog kunnen weergeven. Hier zie je die windvlaag over het water, daar rimpelt het al.”

Het is zo natuurgetrouw. Door het riet aan de oever zijn vlagen van rimpelig water heel minuscuul met fijne streepjes aangebracht. Je voelt bijna het zuchtje wind die het water in beroering brengt. Ik bewonder een landschap aan de Drent-

se Aa. Dat heeft ze gemaakt in opdracht van de Watermaatschappij Drenthe om als relatiegeschenk aan hun klanten te geven. Wanda werkt veel in opdracht. Van haar aquarellen worden meestal piëzografieën gemaakt. Piëzografie is de nieuwste drukvorm. De aquarel wordt dan gescand en met de computer bewerkt. Daardoor heeft ze een oplage van het werk om te exposeren en te verkopen. De oplagen houdt ze klein. “Bij mijn eerste expositie van de aquarel-

“Ik heb wolken altijd vermeden. Dat komt omdat ik het wit van het papier door mijn werk laat gaan.”

len hebben Marte en Henk de prijzen bepaald. Want wat moet ik nu vragen als ik maanden aan zo’n ding werk? Ze hebben ze extra duur gemaakt omdat ik ze eigenlijk niet kwijt wilde. Toch werden er zomaar zes van verkocht! Dat vond ik natuurlijk geweldig maar tegelijkertijd was het heel akelig dat ik ze niet meer had. Toen zei Marte: waarom laat je er

geen grafiek van maken. Dan heb je er zelf een en kan je er ook nog wat aan verdienen. En zo is die piëzografie ontstaan. Als ik in opdracht werk is het mij tot nu toe gelukt om een kleine oplage voor mijzelf te mogen drukken. Daar ben ik erg gelukkig mee.”

Liefde voor bomen

De liefde voor bomen heeft haar vader haar met de paplepel ingegoten. “Mijn vader is een bomen- en bossenman. We gingen vaak naar het Bantam Bos bij Hilversum of naar andere mooie oude bossen om daar naar de bomen kijken. En dan had je van die bomen met kuipjes waar water in bleef hangen. Wij waren nog van die hummeltjes en dan zei mijn vader: Kijk daarin komen de kabouterijtjes hun bad nemen. Daardoor heb ik een sprookjesachtig gevoel bij bomen, denk ik. Een soort ontzag ook. Ontzag omdat ze zo oud zijn. En ze blijven maar groeien en groeien. Dat spreekt zo tot de verbeelding. Alsof ze bijna kunnen denken. Misschien doen ze dat ook wel. Die bomen hebben door de eeuwen heen mensen en koetsen en ridders te paard zien langskomen. En als ik daar dan rondloop dan stel ik me voor dat zij diezelfde boom hebben gezien. Dat vind ik leuk om aan te denken. Bomen maken mijn liefde voor historie los. En hoe ouder een boom, hoe indrukwekkender. Een boom is een mooi, machtig en fascinerend fenomeen.” ❖

Eric Mercx Hoveniers/Boomverzorgers V.O.F.

Uw boom in veilige handen

Echterboschbaan 33
6105 BZ Maria Hoop
☎ 0475-302046
☎ 06-54967869
✉ info@ericmercx.nl

www.ericmercx.nl

Ook processierupsbestrijding

Projectbegeleiding Onderzoek Advies

**Hoogendoorn
Boomadvies**

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

Wim Kruijk Boomverzorging en Advisering

Coupure 30
4207 EL GORINCHEM
0183-636636/ 06-53739045
info@boomadvies.com
www.boomadvies.com

Van de Vorst Boomverzorging

verplanting grote bomen
Vaarselstraat 48
5711 RE SOMEREN
0493-495093 / 06-20444014
vdstorst.bomen@hetnet.nl

*De boom als **natuurlijk**
organisme waarbij
natuurwetten gerespecteerd
dienen te worden. Wij zijn
idealistisch maar
zeker ook **reëel** denkend.*

BOOMTOTAALZORG

VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL

Advies

- Boombeleid
- Boombeheer
- Onderzoek & Advies
- Boomveiligheidscontrole
- Begeleiding Groenprojecten
- Bomen Effect Analyse
- Directievoering/toezicht houden
- Taxatie

Uitvoering

- Snoeien
- Planten
- Verplanten
- Groeiplaatsverbetering
- Vellen
- Rooien

Jilles van Zinderen
Foto: Effect Media

broekman
advocaten } specialist in
bomenrecht*

*Voor meer informatie, mail:
vanzinderen@broekmanadvocaten.nl

Torenlaan 1H | 1251 HE Laren NH | 035 538 18 88 | broekmanadvocaten.nl

'Dat gaat zomaar niet! Deze bomen omzagen!'

'Sorry meneer, wij hebben een kapvergunning'

RUZIE? ZOEK EEN GOEDE MEDIATOR www.nmi-mediation.nl

nmi
nederlands mediation instituut

Zorg dat bomen niet de dupe worden van een burencrisis.

Monumentale bomen

De Bomenstichting heeft in de jaren tachtig van de vorige eeuw de meest bijzondere bomen letterlijk en figuurlijk op de kaart gezet. Niemand realiseerde zich tot die tijd dat er ons land zoveel waardevolle bomen waren. Bomen met een verhaal, met een imposante uitstraling of bomen die refereren aan een speciaal moment in onze geschiedenis. Het landelijk Register bevat ongeveer 10.000 monumentale bomen en er worden nog steeds nieuwe parels aangemeld.

Alle gemeenten hebben in 1991 een overzicht ontvangen van de monumentale bomen op hun grondgebied, met daarbij het verzoek om zorgvuldig om te gaan met ons natuurlijk erfgoed en deze bomen een beschermde status te verlenen. Slechts een handvol gemeenten pakte dit toen op. Inmiddels echter is de monumentale bomenlijst niet meer weg te denken uit gemeenteland. Veel gemeenten hebben de lijst zelfs aangevuld met lokaal waardevolle bomen. Uit ons onderzoek naar het gemeentelijk bomenbeleid (2010) blijkt dat tweederde van de gemeenten een overzicht met monumentale en/of waardevolle bomen heeft en gebruikt. Alle inventarisatie-inspanningen zijn dus niet voor niets geweest.

Model bomenbeleid

In 1999 lanceert de Bomenstichting een nieuwe kijk op het gemeentelijk bomenbeleid. De nadruk moet gaan liggen op

samenhang tussen de verschillende beleidsonderdelen. De beleidsuitgangspunten op papier moeten in lijn zijn met de zorg voor bomen in de praktijk. Het heeft immers geen zin om bomen goed te beschermen met strenge kapregels, maar ze tegelijkertijd te laten onderhouden door een stelletje houthakkers. Of om een plein te schetsen met grote bomen, maar in het ontwerp onvoldoende ruimte in te plannen voor de boomwortels. Onvoorstelbaar, maar het gebeurt nog steeds. Gelukkig geven steeds meer gemeenten gehoor aan onze oproep tot beter geïnte-

greerd beleid. Alleen dat kan leiden tot meer synergie in de buitenruimte en een duurzaam groene leefomgeving.

Minder kapregels

Op het gebied van kapregels hebben grote ontwikkelingen plaatsgevonden. Tegenwoordig willen we in ons land minder regels, maar wel een effectieve bescherming van onze bomen. De Model Bomenverordening, ontwikkeld door de Bomenstichting en Stadswerk, geeft hier richtlijnen voor. Schrap niet teveel regels, is het devies.

Monumentale eik in Hoevelaken

Hebben onze

We zien steeds meer asfalt en gebouwen. De laatste groene enclaves staan onder druk en een herinrichting gaat meestal gepaard met het kappen van bomen. Onze leefomgeving ontgroent en versteent in rap tempo. We zouden bijna verzuchten dat het vroeger allemaal beter was. Uiteraard is dat niet helemaal waar. Als we kijken naar de huidige bescherming en omgang met bomen dan zijn er wel degelijk stappen voorwaarts gemaakt. Tijd dus voor een terugblik, met het oog op de toekomst.

bomen toekomst?

Minder kapregels maakt het lastiger om de kwaliteit van de groene leefomgeving adequaat te beschermen. Een beperkt kapverbod moet daarom in ieder geval alle belangrijke groene waarden binnen de gemeente beschermen. Een lijstje met honderd beschermde bomen en alle andere bomen vogelvrij te verklaren, volstaat niet. Zo'n lijst wordt los zand; een overzicht daarentegen met monumentale bomen, bijzondere (laan)structuren en grotere groene elementen wordt een verbindend geheel. Bij een beperkt kapverbod hoort passend bomenbeleid en het opname in het bestemmingsplan. De helft van de gemeenten heeft hun bomensvisie reeds vastgelegd in een bomenbeleidsplan of vergelijkbaar beleidsdocument en een kwart heeft waardevolle bomen opgenomen in het bestemmingsplan. Dit zijn ontwikkelingen die tot tevredenheid stemmen.

Groen loont

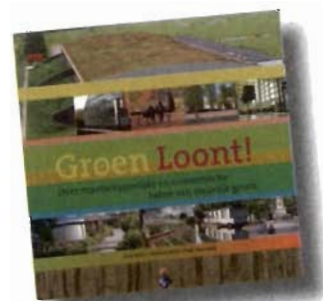
Onze laatste campagne. Om de multifunctionaliteit van groen nog maar eens

te benadrukken. Op een mooie dag laat het park of het buurtbos haar waarde zien. Een groene omgeving is echter niet alleen nuttig voor recreatie, maar zorgt er ook voor dat huizen meer waard worden en dat de leefbaarheid van de wijk toeneemt. Denk ook aan de afvang van fijnstof door bomen of het bergen van hemelwater door parken en plantsoenen. Groen is een investering die zichzelf terugverdient. Gelukkig wordt dit steeds meer erkend.

Groen heeft de toekomst

Ook al komen er steeds gebouwen en asfalt, de bouwstenen voor de positie van het groen in de toekomst zijn gelegd. Er zullen volgens ons altijd bomen en groen in onze omgeving blijven, omdat het immers niet anders kan. Wij verwachten wel meer samenhang tussen groen en steen. Wij denken dat er synergie in de buitenruimte komt, omdat daar duidelijk behoefte aan is. Onze leefomgeving zal veraangenaamd worden door betere groeiplaatsen voor bomen en plekken

met groen die verrassen. Er gaat nog veel veranderen. Wat te denken van driedimensionale bestemmingsplannen (ook ondergronds!), innovaties op het gebied van dak- en gevelbeplanting of burgers die zelf groene initiatieven nemen in hun buurt? Waar het volgens ons vooral om moet gaan is dat we de effecten van de groene beleidsuitgangspunten daadwerkelijk in de praktijk terug gaan zien. Goed bomenbeleid moet zichtbaar zijn. Niet alleen buiten, maar ook in de 'nieuwe' media. Gemeenten zouden heel actief burgers erbij moeten betrekken, en daarvoor communicatiekanalen gebruiken die goed aansluiten bij de behoefte van de huidige generatie. Maar wij hebben goede hoop, dat als dit alles gebeurt, onze bomen een goede toekomst hebben! ❖

Model Gemeentelijk Bomenbeleid; samenhang tussen onderdelen bepaalt de kracht van het totale bomenbeleid.

We hebben minder vrije tijd, dat vraagt om groen onder handbereik.

Meer informatie over de campagne Groen Loont op www.degroenestad.nl

Monumentale bomen zijn blijvers

*Ik heb een ceder in mijn tuin geplant,
gij kunt hem zien, gij schijnt het niet te willen.*

Deze eerste zin uit het vermaarde gedicht van Han Hoekstra (*zie kader*) is mij, sinds ik hem voor het eerst hoorde, altijd bijgebleven. Onderweg in de auto naar een opnamelocatie voor het programma Van Gewest tot Gewest in 1987 droeg documentairemaker Peter de Ruijter dit gedicht voor. We waren op pad om monumentale bomen in de provincie Utrecht te filmen: de eerste provincie waar de inventarisatie van deze levende monumenten was voltooid en in kaart gebracht. Het Landelijk Register van Monumentale Bomen naderde haar voltooiing.

Vooral 'gij kunt hem zien, gij schijnt het niet te willen' raakt de kern van het bewustworden en het verwonderen dat de Bomenstichting voor monumentale bomen propageert. In Hoekstra's gedicht is er geen boom, slechts innerlijke verbeelding. Hij probeert de ander te overtuigen dat die boom er is, als je hem maar wilt zien. En daar gaat het om. Trek je het door naar het dagelijks leven dan is voor velen een boom maar een boom in het voorbijgaan. Totdat je kans ziet hem of haar met feiten erop te attenderen wat er staat, te wijzen op de historische context van zijn aanwezigheid, of in de gelegenheid bent de functionaliteit te benadrukken. Hoe beeldender, hoe beter.

Toekomst Landelijk Register

Hoe verging het de ontwikkeling van het Landelijk Register? In 1991 was heel het land een keer doorzocht op bijzondere, waardevolle en monumentale bomen. Twee landelijke schouwronde volgden. We

De ceder

*Ik heb een ceder in mijn tuin geplant,
gij kunt hem zien, gij schijnt het niet te willen.
Een binnenplaats, meesmuilt ge, sintels, schillen,
en schimmel die een blinde muur aanrandt,
er is geen boom, alleen een grauwe wand.
Hij is er, zeg ik, en mijn stem gaat trillen,
Ik heb een ceder in mijn tuin geplant,
gij kunt hem zien, gij schijnt het niet te willen.*

*Ik wijs naar buiten, waar zijn ranke, prille
stam in het herfstlicht staat, onaangerand,
niet te benaderen voor noodlots grillen,
geen macht ter wereld kan het droombeeld drillen.
Ik heb een ceder in mijn tuin geplant.*

uit: Panopticum, Amsterdam 1946
van Han G. Hoekstra (1906 - 1988)

De dikste ceder van het land staat op langoed De Lathmer bij Wilp. De stamomtrek is 560 cm. De boom is midden negentiende eeuw geplant.

hebben er de afgelopen jaren in Bomennieuws uitvoerig aandacht aan besteed.

Anno 2011 is het Landelijk Register van Monumentale Bomen een begrip in de vakwereld, bij gemeenten en tot ver daarbuiten. Het heeft zijn nut bewezen. Het register fungeert als handvat om aan te tonen dat met zorgvuldig boombeheer in een land dat doorlopend aan veranderingen onderhevig is, bomen tot schitterende, grote, oude exemplaren kunnen uitgroeien.

Het register heeft helaas nog een enorm manco: de toegankelijkheid is voor buitenstaanders veel te beperkt. De Bomenstichting was zich daar terdege van bewust, maar om financiële redenen was zij er nog niet in geslaagd de interactieve publiekswaarsite die zij voor ogen had, te ontwikkelen en online te zetten.

Na de communicatie over het stoppen van de werkorganisatie van de Bomenstichting, kwamen er spontaan de nodige gegadigden voor overname van het register. Dat streelt. Met die belangstelling kunnen we wat en het zal zeker een positieve uitwerking hebben in de toekomst. *Monumentale bomen zijn blijvers*, daarvan ben ik overtuigd.

Virtueel en werkelijkheid

Monumentale bomen verbinden mensen, vormen een bron van verhalen en anekdoten, en zijn een punt van herkenning in stad of landschap. Monumentale bomen hebben attractiewaarde, we gaan er graag voor op pad om ze te zien en te voelen. Tegenwoordig kan het ook zoveel makkelijker dan voor-

heen door gebruik te maken van tal van informatiebronnen.

Caspar Janssen, redacteur van De Volkskrant, nam er vast een voorschot op, waarvoor ik hem zeer erkentelijk ben. Hij publiceerde in de krant van 1 september jl. een twee pagina's groot artikel over *de mooiste bomenroute van Nederland*.

Aan de hand van het boek *Bijzondere Bomen in Nederland, 250 verhalen* had hij in Gelderland een aantal bomen uitgezocht en met behulp van de websites fietsplatform.nl en maps.google.com een fietstocht daarlangs samengesteld. Het artikel was niet alleen een bevestiging van de jarenlange promotie voor monumentale bomen, maar benadrukte ook

“... een monumentale boom opzoeken en onder zijn kroon staan, overtreft de virtuele wereld.”

de recreatieve waarde ervan.

De afhankelijkheid van een Van Gewest tot Gewest uitzending of een boek om te weten waar we monumentale bomen kunnen vinden, is bijna verleden tijd. Internet biedt oneindig meer mogelijkheden. ‘*Gij kunt hem zien*’ wordt werkelijkheid voor elke monumentale boom. Echter een monumentale boom opzoeken en onder zijn kroon staan, overtreft de virtuele wereld. Neem dat van mij aan. ❖

Vrijwilligers willen graag

Op 10 september is een groot aantal contactpersonen in Driebergen bijeen geweest om met elkaar van gedachten te wisselen over de gevolgen van de teloorgang van de werkorganisatie van de Bomenstichting. Als er één ding uit deze dag naar voren is gekomen, dan is het wel hun sterke wens om op enigerlei wijze het gedachtegoed van de Bomenstichting voort te zetten.

Er zijn nu bijna tweehonderd contactpersonen actief (zie kader), naast alle overige personen die activiteiten doen onder de papaplu van de Bomenstichting. Deze vrijwilligers hebben de afgelopen jaren heel veel, vaak succesvolle, acties ge-

voerd om bomen te behouden. De contactpersonen zijn zeer betrokken bij het werk van de Bomenstichting. Het bestuur heeft aangegeven dat zij er naar streeft om de stichting ook na sluiting van het bureau te kunnen laten

voortbestaan. De contactpersonen hebben op hun beurt het bestuur van de Bomenstichting aangegeven dat zij in goed overleg de mogelijkheden willen onderzoeken wat hun toekomstige rol kan zijn bij de stichting.

najaar 2011

20

Bomennieuws

Op 10 september vond een landelijke bijeenkomst van de contactpersonen plaats in Antropia (Driebergen). Er werd binnen en buiten druk overlegd over wat er nu met de Bomenstichting moet gebeuren. Geerten Kalter uit Delft (foto rechts) wierp zich op als coördinator. De contactpersonen hebben het bestuur van de Bomenstichting aangegeven dat zij de mogelijkheden willen onderzoeken over hun toekomstige rol bij de stichting.

Verleden en heden van Contactpersonen

De Bomenstichting introduceerde het begrip contactpersoon tijdens haar tienjarig bestaan in 1980. Het jaarverslag van dat jaar kondigt het als volgt aan: *'Zo zal in het voorjaar begonnen worden met het opzetten van een (voorlopig kleine) kring van contactpersonen, verspreid over het land. Deze mensen zullen over zoveel kennis moeten (gaan) beschikken, dat ze desgevraagd kleine adviezen kunnen geven en wantoestanden kunnen signaleren. Het bereik van de Bomenstichting zal hierdoor vergroot worden terwijl toch het secretariaat wordt ontlast van het zeer tijdrovende adviseren aan 'kleine' bomenbezitters.'* Twee jaar later, in het winternummer van Bomennieuws, worden 41 personen voorgesteld die zich als vrijwilliger voor deze taak hebben aangemeld. Ze werden geworven uit het donateurbestand. Dertig jaar later zijn nog steeds twee personen uit die allereerste groep actief. In al die jaren is heel veel veranderd, maar het takenpakket nauwelijks. Bomennieuws omschreef dat als volgt:

- Het alomtevergroten van de kennis over bomen door contacten met de pers, plaatselijke natuurbeschermingsgroepen en scholen. Hierbij wordt gedacht aan een meer dynamisch tentoonstellingsbeleid.
- Het sneller en efficiënter adviseren, voorlichten en bemiddelen alsmede het opbouwen van contacten met bomenbeheerders.
- Het inventariseren van waardevolle bomen, waarna in samenwerking met Staatsbosbeheer een registratie kan worden opgebouwd.

Anno 2011 is er in hoofdlijnen in die taken niet zo heel veel veranderd, maar ze zijn wel bijgesteld aan de tijd waarin we leven. In 1980 moest de eerste computer nog op het kantoor van de Bomenstichting zijn intrede doen en internet had nog geen publieksfunctie. Dat de communicatiestromen op een heel andere wijze en op andere schaal zouden plaatsvinden was toen niet te voorzien.

verder

Een aantal zaken spelen hierbij een rol. De vrijwilligers zouden graag de naam Bomenstichting, zoals die met haar onafhankelijke status is verbonden, willen behouden. Aansturing van het vrijwilligerswerk vanuit een (stichtings)bestuur blijft in de toekomst hoe dan ook gewenst. Vasthouden van het donateurbestand is een belangrijke pijler voor het voortzetten van het werk, evenals het zoeken naar alternatieve inkomstenbronnen. En vooral: het landelijke register van monumentale bomen moet behouden en toegankelijk blijven. Tenslotte is de 'rugdekking' vanuit een landelijke organisatie een niet onbelangrijke legitimatie voor het werk van de contactpersonen op lokaal niveau, zeker wanneer er door vrijwilligers lokaal bezwaarprocedures in gang gezet worden.

Op het moment van schrijven van dit nummer van Bomennieuws is het bestuur met enkele organisaties in gesprek over de vraag of en zo ja welke onderdelen van het werk van de stichting door derden zouden kunnen worden voortgezet. Wat er ook uit deze gesprekken voortkomt, de rol van de contactpersonen zal daarbij mede in beschouwing worden genomen. ❖

column

Moeders paraplu

Er is veel veranderd sinds de oprichting van de Bomenstichting. Bomen tellen mee en natuur is ronduit hip. Hoewel in een politiek dipje, de trend is positief. Net nu we aan kunnen sluiten op alle groene voornemens wordt moeders paraplu ingeklapt. De Bomenstichting, een belangrijke thuisbasis, een naam die respect afdwingt, lijkt weg te vallen. Het lijkt er op dat we zelf een regenjasje op zak moeten hebben. Of hebben we dat al?

Niet alleen is de tijd veranderd. Er is in veertig jaar ook hard gewerkt aan het neerzetten van een vak en het ontwikkelen van kennis. Zo hebben we in ons land 756 gediplomeerde ETW'ers¹. Vakmensen gespecialiseerd in het onderhoud in en aan bomen. Nog eens 117 ETT'ers² schuiven met hun bomenkennis aan in bouwvergaderingen, zijn toezichthouder bij de uitvoering van wegreconstructies en adviseren bij stadsvernieuwingsprojecten. 48 boomtaxateurs zorgen ervoor dat bomen binnen projecten ook in klinkende munt meetellen. Gesteund door 3000 trouwe donateurs heeft de Bomenstichting standaardbeleid voor bomen neergezet. Honderden gemeenten hebben dit beleid als voorbeeld gebruikt. Deze lijst van boomverdiensten is aan te vullen met het Monumentale bomenregister, de BEA³, 200 contactpersonen, een bomenbestek ... maar ik vat het even samen: we hebben veel, we kunnen veel en we zijn met velen.

Misschien wordt de paraplu weer uitgekapt, was het een schijnbeweging om grote druppels van donkere buien te lanceren. Misschien ook niet en moeten we het ermee doen en we gaan het doen! De wijde wereld in met al die bomenkennis en vooral met onze bevlogenheid. We zetten de deuren en luiken van de bomenwereld wijd open. Om gehoord te worden en om te luisteren. We gaan de boer op. En over veertig jaar? Dan zijn de vogelbescherming en de zoogdierenvereniging de grootste beschermers van onze monumentale bomen. Iedere IVN-gids heeft een module bomenkennis onder de knie. Projectontwikkelaars gaan eerst met de ETT'er rond de tafel om de meest kwetsbare kwaliteiten van een plangebied te zekeren. Iedere schoolverlater plant zijn eigen boom en zorgt hier de rest van zijn leven voor als blijk van verantwoordelijkheid. De oude dorpsboom is de barometer voor de kwaliteit van leven. De rode beuk verdringt de rode Ferrari van de oprit als statussymbool. Dromen? Nee, dit zijn doelen.

Annemiek van Loon (annemiekvanloon@me.com)

¹ European Tree Worker

² European Tree Technician

³ Bomen Effect Analyse

TREEVISION

BOOMTECHNISCH INGENIEURSBUREAU

Kijk op bomen!

Onderzoek & Advies • Beleid & Beheer • Bestekken & Begroten
 Inventarisaties & Inspecties • Taxaties & Waardebepalingen
 Projectmanagement & Detachering • Toezicht & Directievoering

Wittenburg 231 • 3862 EG Nijkerk • t 033 245 0858
 m 06 30 68 60 60 • info@treevision.nl • www.treevision.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging
- boomtechnisch advies
- taxaties
- groei problemen
- kwaliteitsbeoordeling
- bomenwacht
- BEA
- VTA
- risicobomen

Oisterwijksebaan 8A - 5056 RD Berkel-Enschot - Telefoon (013) 540 82 00
 info@vanhelvoirtgroenprojecten.nl - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Boogaart Boomverzorging

Groenkeur, European Treeworker,
 lid VHG vakgroep boomverzorging
 de Paal 41, 1351 JH ALMERE-HAVEN
 036-5311454 fax: 036-5316994
 info@boogaartalmeren.nl www.boogaartalmeren.nl

Baltussen Boomverzorging

al meer dan 30 jaar in het vak
 Kanaaldijk - zuid 7
 5611 VA EINDHOVEN 040-2516940
 frans@brabantboom.nl
 www.brabantboom.nl

Vestiging Markelo:

Postbus 15
 7475 ZG Markelo
 Tel.: 0547 - 750 900
 Fax: 0848 - 725 509

Vestiging Dedemsvaart:

Postbus 96
 7700 AB Dedemsvaart
 Tel.: 0523 - 611 176
 Fax: 0523 - 614 817

Arbor Boomverzorging bedankt de Bomenstichting voor de jarenlange samenwerking die als doel had het behoud van (monumentale) bomen!

- Boomonderhoud
- Boomverplanting
- Boomverwijdering
- ETW-ers (European Treeworkers)
- ETT-ers (European Tree Technicians)
- Bomen op daken
- Bestrijding Eikenprocessierupsen
- Bliksem beveiliging in bomen
- Beëdigd boomtaxateurs
- Boomadvies
- VTA Boomcontrole
- Groeiplaatsverbetering

www.boomspecialist.nl - info@boomspecialist.nl

Snoeien

Vellen

Knotten

Planten

Verplanten

BOOMVERZORGING

Brand Boomverzorging

Hoogeveenseweg 16

7931 TD Fluitenberg

Tel: 0528-231344

E-mail: info@brandboomverzorging.nl

Website: www.brandboomverzorging.nl

Ronald Julien Hoveniersbedrijf & Boomverzorging

Boomveiligheidscontroles - VTA Treeworker

Heideweg 4

6086 PG NEER

0475-300332 / 06-51272520 fax: 0475-300844 ron.ju-

lien@wxs.nl www.julienboomverzorging.nl

Bouwmeester Boomverzorging

Treeworkers / Treetechnician

Windhoek 5 7345

EH APELDOORN

055-3121041 fax: 055-3120728

www.treeworker.nl

Lak en Vrolijk

Hoeker 36

1771 EW WIERINGERWERF

0227-603028 (tevens fax)

mispel@quicknet.nl

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk

telefoon: 0543-51 85 17 / fax: 53 46 93

e-mail: bmvisser@freeler.nl

website: www.boomjuristen.nl

Bleekemolen & Van der Dussen

onderzoek, advies, uitvoering

Rijksweg 3

3755 MV EEMNES

035-5255164 fax: 035-5259813

info@bomenbeheer.nl

www.bomenbeheer.nl

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering Vredesteinsstraat 4

6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

Boom op de foto

Zo op het eerste gezicht lijkt het makkelijk om een boom te fotograferen. De meeste exemplaren staan stil en verplaatsen zich zelden. De wind laat de takken bewegen en soms de stam meedeinen. En dat is het dan ook wel.

Voor een fotograaf een uitkomst. Die kan rustig positie kiezen. Afstand nemen, of juist bovenop de stam duiken. Wat doet de omgeving wanneer het blikveld ruimer wordt? Welke details komen aan het licht als je dicht op de bast kruipt? Een dynamische foto met veel actie zal op het eerste gezicht niet te verwachten zijn. Een statige boom, stram in de houding, is dat het helemaal?

Misschien is het toch niet zo eenvoudig om een boom in beeld te brengen. Wanneer zal de kijker ach en oh roepen zodra de foto wordt vertoond? Welke factoren spelen een rol om tot een bevredigend resultaat te komen? Er zijn toch nog heel veel keuzemogelijkheden die we ons wellicht niet altijd bewust zijn als we erop uit gaan. We zullen ze hier de revue laten passeren en proberen toe te passen op het onderwerp boom.

Seizoenen en weertypen

De weersomstandigheden in Nederland kennen veel schakeringen, mede afhankelijk van de wisseling van de seizoenen. Dit is ons eerste moment om te kiezen. Willen we een boom fris in lentetooi, vol in blad, in warm bruine tinten of juist ongenaakbaar in winterse kaalheid? Misschien lekker toegedekt met een laag sneeuw?

Regen en wind zijn nog al eens redenen om binnen te blijven, maar wat zie je wanneer je juist dan de natuur intrekt met de camera? Of net nadat de (sloot)mist is opgetrokken en de eerste voorzichtige zonnestrallen door het wolkendek prikken? Zet de wekker op half zes of ga het bos in bij het vallen van

de avond – op zijn minst aardig om everzwijntjes te ontmoeten. Een klaarlichte dag met een smetteloze blauwe lucht of een grauwe grijze hebben weinig te bieden: vormen een flauw decor. Vergeten dus.

Omgeving en historie

Laten we het oog vallen op een bijzondere boom? Er zijn vele lijstjes in omloop met de oudste bomen van Nederland, de dikste, de hoogste, etcetera. Kiezen we voor die uitzonderlijke exemplaren of gaan we op zoek naar groepen, lanen en bossen?

Een stedelijke omgeving of liever toch puur natuur. Contrasten met elementen die wellicht bij een eerste aanblik storend zijn, of verlangen we een vloeiend geheel?

Veel oude bomen hebben hun omgeving overleefd en lijken er een beetje verloren bij te staan in een nieuwbouwwijk of langs een snelweg. Gelukkig zijn zij gespaard gebleven, maar hun natuurlijke habitat hebben ze verloren. Of weet de fotograaf juist met deze elementen de vergankelijkheid treffend in beeld te brengen? Enige kennis over de historie van de plek is dan beslist vereist.

Het bracht Martin Bril tot de formulering van het

motto van ons boek 'Bomen in het voorbijgaan'. Hij schreef: "Er zijn bomen die alles zien, bij wijze van spreken. Ze wekken die suggestie. Hun aanwezigheid is zo prominent dat je je onwillekeurig afvraagt wat ze allemaal in hun geheugen hebben opgeslagen."

De zogenaamde 'Herasboom' stond hoog op ons verlanglijstje. Ook Martin had er speciale herinneringen aan omdat hij vaak naar Frankrijk afreisde waar hij een tweede huisje had. De snelwegboom als de werkelijke markering van de naderende grensovergang bij Hazeldonk. Voor mij als fotograaf stond vast dat de vakantiesfeer het best te visualiseren zou zijn wanneer de vakantie-uittocht op gang zou zijn gekomen. Niks mooier dan de file met daarin voldoende caravans. En als klein plagerijtje heb ik gekozen voor een lange sluitertijd zodat het normale verkeer op de andere rijbaan jaloersmakend voortging.

Compositie en afstand

Onwillekeurig dwingt een machtige boom respect af. Zoveel jaren stevig in het zadel, onze voorouders ruim overleefd en naar verwachting ook ons vertrek meemakend.

Soms enkele tientallen meters de lucht in gestoken en een taille van ettelijke meters tellend. Daar zeg je al gauw u tegen!

De beleefde fotograaf zal dan ook de neiging hebben om de gehele boom op de foto te willen zetten. Groothoeklens op de camera geschroefd en klaar. Daar is uitaard niets mis mee, maar vraagt wel aandacht voor wat er aan 'bijvangst' op de foto te zien zal zijn.

De omgevingsaspecten dwingen ons na te denken over de compositie. Is die kerktoren op de achtergrond een mooi historisch element waar onze boom zich bij thuis voelt, of valt zijn grootsheid er enigszins bij in het niet?

Probeer daarom ook vooral verschillende brand-

puntafstanden uit. Een telens biedt de mogelijkheid om voor- en achtergrond prettig onscherp rondom de boom te laten figureren zonder storend aanwezig te zijn. Of neem juist minder afstand en laat met een afgewogen uitsnede de essentie van de machtige boom zien. Weglaten is ook een kunst! We kunnen nog een stap nader komen en de kracht zoeken in het detail. Die enorme tonderzwamformatie op de bast van de beuk van Den Bramel mag er zijn, edoch het is een vliegenpoepje op de stam van deze bosgigant. Het contrast heeft een verbluffende uitwerking.

Licht en zon

We hebben ons rekenschap gegeven van de weersomstandigheden en we hebben ons niet van de wijs laten brengen door de ruimtelijke situatie van ons object. We zijn veel onverwachte uitdagingen aangegaan.

Een volgende stap kunnen we zetten. De zon als onze belangrijkste lichtbron is dan wel niet de spot die we naar believen kunnen verplaatsen, maar geeft ons wel de mogelijkheid om te bedenken op welk moment van de dag het landschap het meest sfeervol op ons overkomt. Bij het krieken van de dag of bij de schemering in de avond zal het licht laag binnenkomen.

Hierdoor krijgen we lange schaduwen en spannende contrasten op stam, takken en in het bladerdek.

Doe hier je voordeel mee. De bloemenkaarsen van de kastanje zijn al haast de meest indrukwekkende bloeiwijze van de in ons land voorkomende boomsoorten. Als de zon er zijwaarts op schijnt, dan slaat je fantasie echt op hol.

Niet zonder kunstgrepen, maar zeer zeker feeëriek is de wijze waarop in menig stedelijke ambiance bomen worden belicht in de stadse duisternis. Wat zien we eigenlijk nog nadat de zon is ondergegaan en de maan hoog aan de hemel staat en de lantaarnpalen aanfloepen? Wat kan een boom zich meer wensen dan uitverkoren te worden om de laatste dagen van het leven te slijten in een prachtige baljurk en te mogen stralen op het voornaamste plein van het land?

Epiloog

Er wordt wel eens gebromd: "Nederland heeft geen echte natuur". Alsof natuur geijkt kan worden aan absolute waarden. "Nederland heeft geen echte mensen." Dat hoor je nou nooit. Met elkaar proberen we er het beste van te maken en met de naturomgeving die we om ons heen hebben, redden we het aardig. Bomen spelen daarbij een opvallende rol. De grondhouding die wij aannemen is haast zonder reserve positief. Met het oog van de camera en de verbeeldkracht van de fotograaf kan die verhouding alleen met aan diepgang winnen. ❖

Brecklenkampse eik gaat uit zijn dak

Afgelegen in het oosten van het schitterende Twentse landschap gaat deze eik al meer dan een eeuw door het dak van het voormalig varkenshok naast de bakspieker. Een kapaanvraag werd lang geleden afgewezen. Het hok werd desondanks toch gebouwd en het geheel groeide uit tot een bezienswaardigheid.

Eiken in alle maten en leeftijden zijn gemeengoed in het Twentse coulisselandschap. De eik in Brecklenkamp is een prachtige gezonde eik van ongeveer twee eeuwen oud: zo staan er velen. Door een half-mislukte bouwaanvraag rond het begin van de vorige eeuw werd deze boom een beroemdheid tot ver in de omtrek en is hij voor boomliefhebbers een exemplaar dat je gezien moet hebben.

Brecklenkamp is een buurtschap van een aantal boerderijen in het uiterste puntje van het noordoosten van Twente, met de Duitse grens op een paar kilometer afstand. Erve Scholten valt onder Brecklenkamp, maar ligt dichterbij het dorpje Lattrop.

Vanaf de weg is ons doel niet goed te zien, maar dat we op het juiste adres aan de Jonkerhoesweg zijn aangekomen blijkt snel uit de informatieborden en de parkeerplaats bij de entree. Tegen betaling van een euro aan huis, mag je doorlopen naar achter de boerderij, naar de bakspieker.

Eik stond bouw varkenshok in de weg

Op het eeuwenoude erf van de boerderij, dat deel uitmaakt van landgoed Twickel in Delden, werd in 1738 een bakspieker of bakhoes gebouwd om daarin brood te bakken. Naast het bakhuisje werd een eik geplant, of er ontkiemde daar spontaan één en deze groeide uit tot een stevige boom. Rond 1900 wilde pachter Scholten de capaciteit van zijn boerenbedrijf vergroten en vroeg hij toestemming aan Twickel tegen de bakspieker een varkenshok te mogen bouwen. De barones keurde het plan goed, maar de eik mocht onder geen voorwaarde verdwijnen. Scholten gehoorzaamde, liet de boom staan en bouwde zijn varkensstalletje om de stam heen. Wellicht was de boom toen half zo dik als nu waardoor het optrekje ruimte bood aan een stuk of vier varkens. Het lijkt

tegenwoordig niet veel, maar het was voor die tijd een forse uitbreiding.

De verhouding boom - hok is nu ook wel wat anders. Op borsthoogte meet de stam een doorsnede van 1,3 meter, maar naar onder, naar de wortelaanzet, dijt de stam flink uit en vult de hele breedte van het hok. Als mens kun je er al bijna niet om heen: voor vier volwassen varkens is er zeker geen plaats meer. De ruimte is nu een informatiehoek met wat krantenknipsels en teksten over de geschiedenis. Een opfrisbeurt zou niet misstaan, maar de plakkaatjes, waarvan de tekst deels is verdwenen hebben ook wel hun charme.

Zonder dakpannen is het een gewone boom

Het curieuze aan het geheel is het in stand houden van deze situatie. Landgoed Twickel draagt bij aan het onderhoud. Door de diktegroei moeten de dakpannen rond de stam eens in de zoveel tijd worden herschikt of smaller gemaakt. Het geheel is niet functioneel meer. Maar de historie en het verhaal spreekt iedereen aan en het geeft een beeld van het ruimtegebruik in vervlogen tijden. De dakpannen rond de stam deren de eik niet. Zonder pannen is de eik gewoon weer eik en daarmee een van de velen. ❖

MEER VERHALEN OVER BOMEN?

Het verhaal over deze eik en andere bomen vindt u in het boek 'Bijzondere bomen in Nederland, 250 verhalen', uitgegeven door de Bomenstichting en Uitgeverij Boom. F. Moens e.a., 410 blz., ca. 700 illustraties. Verkrijgbaar in de boekhandel: ISBN 978 90 8506 934 8

Gegevens

Zomereik

Quercus robur

Locatie Erve Scholten,
Jonkerhoesweg 4, Lattrop-Brecklen-
kamp (gem. Dinkelland)

Omtrek 410 centimeter

Hoogte 22 meter

Leeftijd ca. 250 jaar

Bijzonderheden groeit door het dak
van een voormalig varkenshok.

Aan de overkant van de IJssel steekt de Marilandica-populier boven de rest van de bomen uit.

Aan de Parkweg, in de voortuin van nummer 13, pronkt een kolossale hemelboom.

Kranensteeg

Deventer wint Europese verkiezing

Bomenronde in de Groenste

najaar 2011

30 Bomennieuws

Op 16 september werd bekend dat Deventer zich de Groenste Stad van Europa mag noemen. De stad behaalde goud bij de internationale competitie Entente Florale. Een jaar eerder werd Deventer al tot de groenste stad van Nederland gekozen. Een eervolle vermelding, die naar meer smaakte. Daarom schreef de gemeente zich in voor de Europese verkiezing. Met succes!

Wandelen langs Deventer Bomen biedt acht routes. Twee gaan door Deventer zelf: de oude stad en een aangrenzend park. De zes andere voeren door landgoederen, het buitengebied of plaatsen die onder de gemeente Deventer vallen. De keuze viel op de twee in de stad. Ze zijn uitstekend te combineren. Het routeboekje is ontwikkeld en uitgegeven door de Deventer Bomenstichting. Het was, vertelt Pieter Parmentier, een van de bestuursleden, het logische vervolg op de inventarisatie van waardevolle en monumentale bomen in de stad. Men wilde geïnteresseerden de mogelijkheid bieden meer te weten te komen over de stadsbomen. Dit is in de vorm van wandelingen gedaan. Het routeboekje is verkrijgbaar bij het startpunt, bij de VVV in De Waag, aan de zuidkant van de Brink. Op de Brink valt de ring van paardenkastanjes op: het is er goed toeven op de terrassen. Direct daarna brengt de route je naar een andere bijzonderheid van Deventer, dat ook bekend staat als boekenstad: in de Kleine

Overstraat is het een aaneenschakeling van boekwinkels en antiquariaten. Weersta de verleiding en belooft u zelf dat u daar later nog eens op uw gemak gaat rondneuzen.

Oudste populier

Door smalle straatjes lopend met aan weerszijden prachtige gevels en hier daar een boom kom je via de Kranensteeg aan de westkant van de stad, bij de oever van de IJssel. Het is een mooi en verrassend contrast. Achter je de eeuwenoude hanzestad, voor je een vrachtschip dat puffend zijn weg stroomopwaarts zoekt, aan de overkant rust met bosschages en bomen. Het groen maakt deel uit van park De Worp. Daar staat ook een van de hoogtepunten op deze route: de oudste Canadese populier (*Populus canadensis* 'Marilandica') van het land. Van over het water valt hij zeker op. Om hem van dichtbij te kunnen zien en voelen biedt het pontje uitkomst. In een paar minuten zet ik voet aan wal in een park dat in 1699 ontstond en daarmee een van de oudste

stadsparken van ons land is. De populier is een stukje jonger. De boom is vermoedelijk in 1822 geplant als een van de 550 populieren die toen de grond in gingen. Van die groep is er nog een over. Dat is deze en hij wordt gekoesterd.

In de greep van de Entente Florale

Terug op de oostoever vervolg ik mijn wandeling. Direct doemt een reusachtige plataan op, geheel vrij in het talud (zie omslag). Deze kanjer van ongeveer 150 jaar kon zich ongehinderd breeduit ontwikkelen. Met recht kozen Deventenaren in de boomverkiezing in 2010 deze als de mooiste boom van de stad. In dat jaar deed Deventer mee aan de wedstrijd 'De groenste stad van Nederland', die de Stichting Entente Florale jaarlijks uitschrijft. Deventer won overtuigend van vier andere kandidaten en mocht daarom aan de Europese verkiezing deelnemen. Op 21 juli bracht de Europese jury een bezoek aan de stad om zich een dag te laten voorlichten over het groen in al zijn facetten. Op 16 september werd de uitslag bekend: goud in de categorie steden. Vooraf dichtte Marcel Wenker, senior adviseur van de gemeente, Deventer een goede kans toe: "We hebben de kwaliteiten in huis. Deventer heeft haar groenbeleid op orde, beschikt over veel groen in en om de stad, er is een goede verbin-

Rode paardenkastanje in het Rijsterborgherpark

Het is goed toeven op de Brink. Links de Waag, waarin de VVV is gevestigd.

Zoals zoveel oude catalpa's is ook deze omgezaakt en rust hij met zijn takken op de bodem van de stadssingel.

Let ook op de talrijke gevelversieringen!

Stad van 2011

ding tussen de stad en het landschap eromheen. Als het om bomen en burgerparticipatie gaat, dan zijn de vrijwilligers van de Deventer Bomenstichting zeer waardevolle partners."

De Entente Florale beoordeelt deelnemers niet alleen op het zichtbare groen. Er wordt vooral gekeken naar de beleidsmatige kant en of de afspraken op papier daadwerkelijk ten uitvoer worden gebracht. Als voorbeeld noemt Wenker de iepziektebestrijding: "In ons beleid staat dat we die adequaat te lijf gaan, maar als er vervolgens her en der, ook bij particulieren, dode bomen staan dan is er natuurlijk wat mis. We hebben ervoor gezorgd dat er een goede monitoring is en dat zieke bomen snel worden verwijderd om erger te voorkomen."

Rijsterborgherpark, groene parel tussen station en oude stad

Via een statige villawijk, waarin de zeer karakteristieke stam van een enorme hemelboom (*Ailanthus altissima*) opvalt, komen we in de buurt van het Rijsterborgherpark en biedt de gids de mogelijkheid de andere rondwandeling binnen Deventer te maken. Niet aarzelen en dit rondje van 1,5 km door het park erbij doen, is mijn advies.

Het Rijsterborgherpark is ontworpen door sortimentspecialist en landschapsarchitect Leonard Springer. Het werd in de

jaren 1886-1889 op een deel van de oude stadswal aangelegd met oorspronkelijk vijfhonderd verschillende boomsoorten, waarvan er nu nog maar honderd over zijn. Het routeboekje vermeldt aan de hand van een kaartje waar de bijzonderheden staan, maar dan moet je wel over enige sortimentskennis beschikken om het onderscheid te kunnen maken. Dit is helaas niet zo eenvoudig en dat geldt niet alleen voor de bomen in het park. Afgebeelde foto's van de betreffende bomen helpen wel, maar zeker als de keuze ter plaatse groot is en houvast aan de omgeving ontbreekt, valt het niet mee. Dit is wat mij betreft een algemeen minpunt van de verder voortreffelijke uitgave.

De laatste kilometer

Na de parkronde pak ik de stadsroute weer op en geniet van de straatjes, de groene pleintjes en tal van tuinen die vanaf de straat goed zijn te bekijken. Veel ruimte is er niet in deze meer dan duizend jaar oud stad om bomen tot wasdom te laten komen. Hier en daar moet je van de route afwijken om besproken plekken uit het boekje te bezoeken. Het is de moeite waard om dat te doen. Dat laatste stukje is niet veel meer dan een kilometer, maar je kunt er uren over doen. Misschien is er nog gelegenheid om die charmante boekwinkeltjes aan te doen.❖

Waardering van deze route ★★★★★

In veel plaatsen zijn bomenroutes ontwikkeld. Tik in Google het woord 'bomenroute' en u zult versteld staan. Zelf een route samenstellen aan de hand van gegevens uit bijvoorbeeld 'Bijzondere Bomen in Nederland' kan ook met behulp van handige websites zoals fietsplatform.nl en maps.google.com. Zie ook blz. 19

Wandelen langs Deventer Bomen is voor € 9,95 verkrijgbaar bij de VVV in Deventer, de Wandelwinkel en bij lokale boekhandels.

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties.
- Flexibele gegevensmenu inrichting.
- Krachtige grafische koppelingen.
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen.
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast.
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand.
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen.
- Statusbewaking van procedures.
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht.

Groenestein Beheersoftware

automatisering voor beheer
van de openbare ruimte

tel: (0317) 41 76 47 www.gbor.nl

ITS

Home

Nieuws

Nieuwsbrief

Productinformatie

Webshop

Evenementen

Contact

Productgroepen

Standplaatsinrichting

Meststoffen

Verzorgingsartikelen + div.

Takverankering

Kluitverankering

Onderzoeksgereedschap

Insectenverdrrijving

Boeken

International Tree Service bv

Nieuw Milligen (Apeldoorn)

Baambrugge (Amsterdam)

Mobiel (06) 53491303

Fax (0294) 295737

its@poelbosbouw.nl

www.poelbosbouw.nl/its

SANDBERG VAILLANT ADVOCATEN

Gespecialiseerd in bomen & burendrecht

www.sandbergvaillant.nl

Dorpsstraat 17
7251 BA Vorden
Postbus 68
7250 AB Vorden

Telefoon : 0575 – 55 65 67
Telefax : 0575 – 55 64 09
Mobiel : 0651 – 47 05 91
E-mail : info@sandbergvaillant.nl

Groendirectie .holland

drs. Veronica van Amerongen ruim 25 jaar onafhankelijk boomdeskundige

06 12725639 www.groendirectieholland.nl info@groendirectieholland.nl

UAV-directie bij groenprojecten & projectbegeleiding

geregistreerd boomtaxateur European Tree Technician ETT **Postbus 15318 1001 MH Amsterdam**

N.O.C.B. Boomtechnisch Adviesburo

Onafhankelijk advies, boomtaxatie en bedrijfstrainingen

Primeur .... Nieuwe Bomensoftware

TreePlanControl® berekent voor verschillende boomkeuzes bij diverse omlopen de toetsnormen voor de benodigde ondergrondse en bovengrondse ruimte, de minimale afstand t.o.v. ondergrondse obstakels, verantwoorde graafafstanden etc...

Deze toetsnormen worden weergegeven op 3 niveaus nl. 'optimaal', 'redelijk' en 'marginaal'. Elk boomontwerp wordt hiermee toetsbaar en inzichtelijk voor iedereen. (workshop 22 nov. incl. try-out software)

Arbor-Safe® berekent voor elke boom(soort) onder verschillende windbelastingen de voor die boom specifieke veilige restwand. Deze berekeningen konden voorheen alleen door zeer gespecialiseerde onderzoeksbureaus en tegen aanzienlijke kosten worden uitgevoerd maar is nu beschikbaar voor iedereen. (workshop 29 nov. incl. try-out software)

Demonstratie en nadere informatie bezoek onze gratis info-bijeenkomsten !

Info-bijeenkomsten

Eindhoven	8 november
Amsterdam	9 november
Assen	10 november

Gratis deelname, kijk op www.nocb.nl

Cursuslocatie Arnhem

Cursusagenda 2011 - 2012

VTA-Opfrisdag (1dg)	15 november	2011
VTA-Praktijkdag (1dg)	16 november	2011
VTA-Examentraining (1dg)	17 november	2011
Boombeleid (3dg)	23 + 24 nov. en 8 december	2011
Groeiplaatsen voor bomen (3 dg)	30 nov. en 1 + 7 december	2011
Bomen Openbare Ruimte A tot Z (6dg)	10 + 11 + 31 jan. en 1 + 14 + 15 febr.	2012
Boomtaxatie: theorie en praktijk (3dg)	17 + 18 jan. en 9 februari	2012
Snoeien bomen KBB/RAW (2dg)	12 + 19 januari	2012
Planten bomen (2dg)	26 jan. en 2 februari	2012
Kwaliteitsbeoordeling bomen CTB/BEA (3dg)	7 + 8 + 16 februari	2012
Boomtaxatie Update (2dg)	13 + 14 maart	2012

Het N.O.C.B. heeft het werk en de doelstelling van Bomenstichting altijd ondersteund. Het verdwijnen van de Bomenstichting is een gemis voor de vakwereld. De zorg voor bomen zullen wij blijven steunen ... kijk maar eens op www.skboombeheer.nl (Stichting Kwaliteitszorg Boombeheer)

N.O.C.B. Boomtechnisch Adviesburo

Beëdigd taxateur van bomen, onafhankelijk advies, boomtaxatie en bedrijfstrainingen

P postbus 168 6930 AD Westervoort T 0313 - 630688 I info@nocb.nl W www.nocb.nl

Bomenstichtingwerk

Nu het kantoor van de Bomenstichting gaat sluiten past een terugblik vanuit de medewerkers. Wat waren de meest markante gebeurtenissen, op welke resultaten zijn we vooral trots?

Vier (ex-)collega's heb ik hiernaar gevraagd. Hieronder de weerslag van deze interviews, aangevuld met speurwerk in jaarverslagen en nummers van Bomennieuws.

Bomen behouden

Vele bomen zijn gered met behulp van onze plaatselijke vrijwilligers, de contactpersonen van de Bomenstichting. Het aantal loopt in de duizenden als we alle geredde bomen tellen; voor geregistreerde monumentale bomen komen we tot enkele tientallen op basis van de jaarverslagen van de afgelopen tien jaar.

San van der Molen (links) in gesprek met Marjan van Elsland voor de inhoud van dit artikel. Marjan kwam in 1978 als boomdeskundig adviseur in het bestuur, was enige tijd secretaris en voorzitter. Van 1986 tot 2001 was zij directeur.

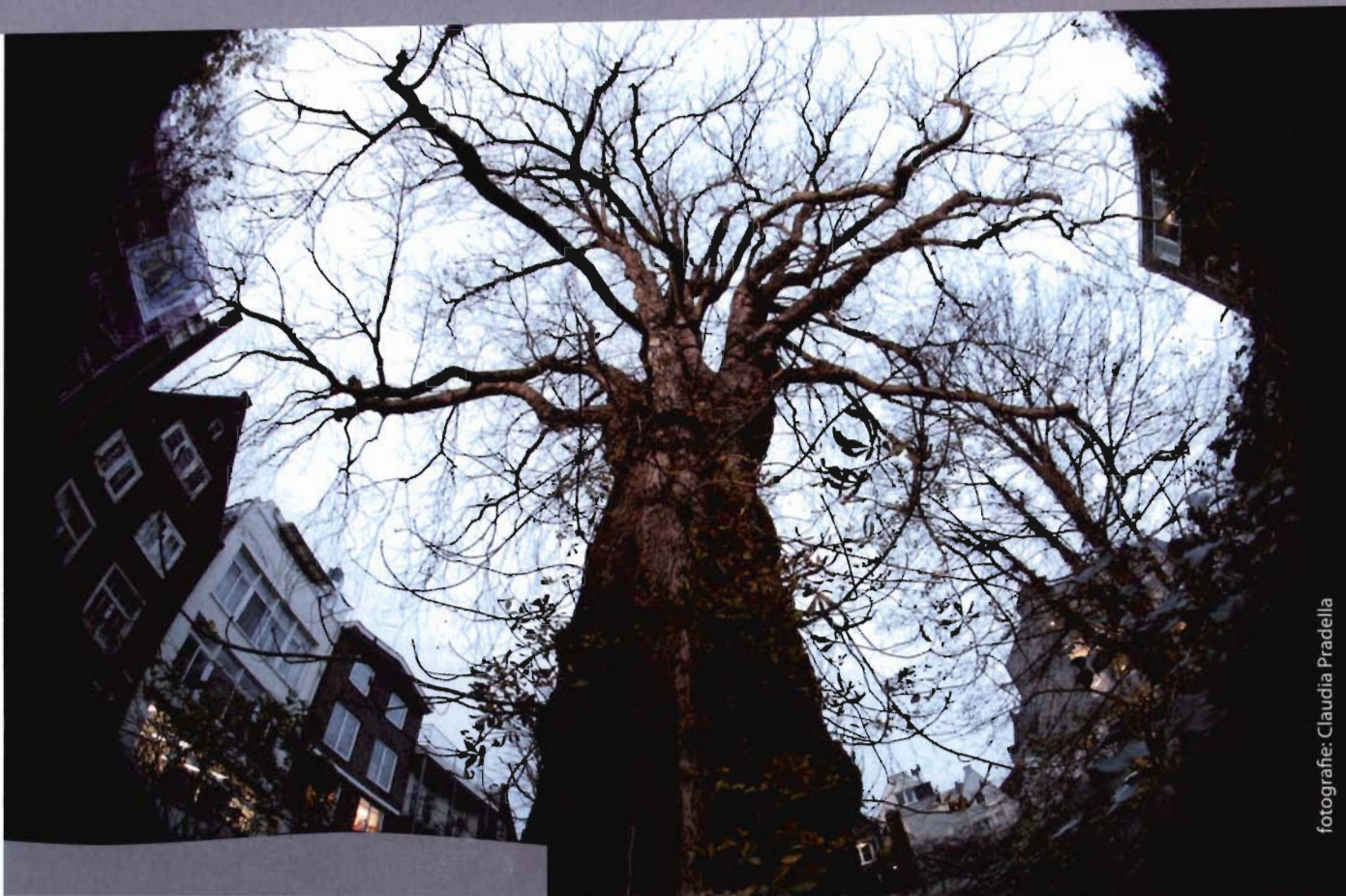

De contactpersonen zijn van vitaal belang in dit werk. In 1981 werd een start gemaakt met opzetten van het eerste netwerk, toen nog Kontaktpersonen geheten. In 1992 kon een nieuwe medewerker - Edwin Koot - aangesteld worden, speciaal om acties en contactpersonen te begeleiden. Toen Edwin zich eind jaren negentig vooral op gemeentelijk bomenbeleid ging richten dreigde het contactpersonenwerk te versnipperen. Vanaf 2005 is dit weer aangehouden toen een speciale coördinator onder begeleiding van Edwin aangesteld kon worden. De versterking naar een landelijk dekkend netwerk is sindsdien voortgezet, waarbij de kwaliteitsslag die in de laatste jaren kon worden gemaakt nu helaas dreigt te worden afgebroken. Met hulp van een bijdrage uit het Prins Bernard Cultuurfonds kon Ruud Steggerda, coördinator van de contactpersonen sinds april 2010, cursusmodules voor contactpersonen ontwikkelen. Deze cursussen zijn goed bezocht.

Anne Frankboom

Edwin noemt enkele memorabele behoudacties waar samen met de contactpersoon succes werd geboekt: de paardenkastanje die op de Koekamp in Den Haag werd verplaatst in plaats van gekapt, het voorkómen van de kap van de Canadese populier bij de speeltuin in Heerlen, het inpassen van vier monumentale paardenkastanjes in Koewacht, het behouden van de klimboom (een Catalpa) in Capelle a/d IJssel, de es bij een parkeergarage in Haarlem, de linden rond de Wedderburcht in Bellingwedde, de wilg in Middelharnis. Samen met het 'Meldpunt Kap-

fotografie: Claudia Pradella

Anne Frank boom

Ongetwijfeld is de actie voor het behoud van de Anne Frankboom (2007-2008) in de tuin achter haar onderduikadres het meest tot de verbeelding sprekend in de geschiedenis van de Bomenstichting. De boom was enige maanden wereldnieuws.

pen' van Vara's Vroege Vogels voerden we succesvol actie voor het bedreigde Kastanjedal in Beek-Ubbergen.

Voor Edwin vormde de Anne Frankboom wel het persoonlijk hoogtepunt, vanwege de intensieve samenwerking tussen enthousiaste en gedreven mensen, ieder met hun eigen expertise. Deze groep sloeg spontaan de handen ineen om deze symboolboom zo lang mogelijk op deze plek te laten staan. Ongelofelijk hectisch ook, door alle nationale en internationale persaandacht en het voortdurend moeten inspelen op nieuwe omstandigheden. Maar door de grote samenhang binnen de groep en met alle steunbetuigingen van buitenaf wisten we dit tot een goed einde te brengen. Niet in de laatste plaats door de bemiddeling van Eberhard van der Laan (in zijn toenmalige rol als advocaat). Een grote pluim voor de wijze waarop hij de partijen bij elkaar wist te krijgen. Hierdoor kreeg de Stichting Support Anne FrankTree de gelegenheid een veiligheidsconstructie rond de boom te plaatsen. Edwin: "Het is jammer dat deze bijzondere boom ruim twee jaar later toch door een windvlaag het loodje heeft ge-

fotografie: Claudia Pradella

legd. Maar toch heb ik er een goed gevoel bij dat we de natuur haar beloop hebben gelaten. Natuurlijk zijn er ook altijd mensen die zich afvragen waarom wij ons hebben ingezet voor het behoud van een afstervende boom. 'Omhakken en opnieuw beginnen' is vaak de nuchtere Hollandse instelling. Ik blijf echter van mening dat je daarmee het cultuurhistorisch belang van deze ooggetuigeboom ernstig tekort zou hebben gedaan."

Ziekten

'Bomen behouden' gaat ook over het behouden van een soort, een actie die het lokale belang dus overstijgt. Dit betreft bijvoorbeeld de inspanningen voor het behouden van de iepen, die na 1992 door het stopzetten van de landelijk gecoördineerde bestrijding in grote getale ten prooi vielen aan de iepenziekte.

Marjan van Elsland richtte het Iepenberaad op en leverde daarmee strijd om de ziekte te blijven beheersen. Marjan was destijds directeur van de Bomenstichting en is in verschillende functies tussen 1975 en 2007 gezichtsbepalend voor de stichting geweest. Eind jaren negentig was er een tijdelijke overheidssubsidie waarvan twee mensen (waaronder ikzelf) konden worden aangesteld om het bestrijden van de ziekte te coördineren. De Iepenwacht werd opgericht in 1999 en ging na 2005 zelfstandig verder.

Kastanjabloedingsziekte

Eind 2004 kwam de publiciteit over de nieuwe paardekastanjeziekte in een stroomversneling. Het werd duidelijk dat de bloedingsziekte zich zo snel en grootschalig verspreidde dat alle paardekastanjes op termijn bedreigd werden. De Bomenstichting startte de actie 'Red de Kastanje' om de landelijke overheid onder druk te zetten om onderzoek naar oorzaak en bestrijding van de ziekte te financieren. Het item werd goed opgepakt door kranten, radio en tv. De donateurs reageerden alert; binnen enkele weken was er een respons van 40% op de oproep om het verzoek aan de minister mede te ondertekenen.

Een spin-off van deze actie waren de kastanjedichten, één van de projecten waar ikzelf met veel plezier aan terugdenk. Honderdzes-tig voornamelijk Nederlandse dichters trokken zich het lot van de paardenkastanjes aan en maakten er elk een lofzang op. De Utrechtse dichter Nanne Nauta nam voor dit alles het initiatief en zorgde ook voor de bundeling ervan. De bundel kastanjedichten werd gepresenteerd op een Utrechts schoolplein (foto hieronder) waar een kastanjeboom de sfeer bepaalt. Uiteraard was de Bomenstichting daarbij.

Bomen behoeden

Gestart vanuit de zorg voor de oude dag van monumentale bomen verbreedde de Bomenstichting al snel het werk naar alle bomen en naar de plan- en beheerfase voor bomen in steden. In 1983 was Frank Moens, net in dienst bij de Bomenstichting, betrokken bij onze eerste bestseller *Stadsbomen van Acer tot Zelkova*. Hiermee manifesteerde de Bomenstichting zich serieus als hoeder van de stadsbomen en gaf ze invulling aan de keuze voor het juiste sortiment. Dat boek verscheen op 21 december '83 en heeft de Bomenstichting breed bekend gemaakt in de vakwereld. Er waren al veel bomenboeken op de markt, maar die gingen alleen over determinatie enzovoort. *Stadsbomen van Acer tot Zelkova* richtte zich op de groeiplaatsen, problemen daarbij en mogelijkheden om de juiste boom te kiezen in de gegeven omstandigheid. Het boek beleefde vele herdrukken en werd uiteindelijk opgenomen als deel 4 in de reeks *Stadsbomenvademecum* (uitg. IPC Groene Ruimte). De Bomenstichting werkt nog steeds mee aan herzieningen van de reeks.

Later kwamen daar de publicaties bij waarmee we instrumenten en richtlijnen voor een goed gemeentelijk bomenbeleid gaven: de *Model Bomenverordening* (1996, herzien 2004 en 2007), *Kiezen voor Bomen* (2000), de *Bomen Effect Analyse* (BEA, 2003), *Zicht op Bomen* (2004) en *Bomenplanner* (2009). *Bomen en Wet* is inmiddels een standaardwerk voor de vakwereld. In 2009 werd de 6e herziene editie uitgebracht.

Verbreding naar alle bomen

Marjan noemt als succes de inhoudelijke slag die gemaakt is van alleen monumentale bomen naar alle bomen, van alleen boomverzorging naar beleid en het hele traject van planning en beheer van bomen. Daarnaast heeft zich in de boomverzorging een enorme professionalisering voorgedaan; er zijn nu zoveel meer technieken voor boom- en bodemonderzoek dan in de begintijd van de stichting. "We zijn meer gaan kijken en minder gaan doen in bomen". Dat de vakwereld zowel in de diepte als in de breedte is gegroeid is ook goed af te meten aan het zgn. 'adressenboekje' (het laatste jaar uitgebracht onder de titel 'adresgids Boomspecialisten'). Bij de eerste uitgave bevatte het 6 bedrijven, 1 school en 1

Boeken

Eind 2009 was de 6e druk van het boek *Bomen & Wet* gereed met daarin de laatste stand van zaken over onder andere jurisprudentie, de omgevingsvergunning en rechten en plichten van boomeigenaren.

Alle beschikbare handen worden ingezet om bestellingen af te handelen en abonnees te voorzien van een exemplaar.

De 1e druk verscheen in 1979 en werd in samenwerking met de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten uitgegeven.

Bomen & Wet vindt vooral aftrek bij gemeenten en in de vakwereld van boomverzorgers en -adviseurs.

adviseur. Nu zijn er 90 bedrijven, 5 scholen, 2 juristen, 33 technische onderzoeks- en adviesbureaus, 7 beleidsadviesbureaus, 21 taxateurs, en 4 bomenvakorganisaties in opgenomen.

Het zijn niet alleen boeken en brochures waarmee we aan de weg timmeren voor een beter bomenbeleid. Onze contactpersonen dragen bij aan het poldermodel waarin we vanaf ca. 2000 investeerden. Liever dan altijd de partij te zijn 'die tegen is' gaan we in overleg met de gemeente en andere grote boombeheerders. Dankzij sterke lokale contactpersonen is bijvoorbeeld in Den Bosch, Eindhoven, Haren (Gr) en Leiderdorp veel bereikt voor het verbeteren van het bomenbeleid.

Bomen laten zien

Met het inventariseren van de monumentale bomen en als gevolg daarvan het beheren van een register werden duizenden bomen op de kaart gezet. Een uitzending van het televisieprogramma 'Van gewest tot gewest' in 1987 maakte het register en de Bomenstichting bekend bij een veel groter publiek. Het leverde naast veel aandacht en donateurs een grote gift van een particulier op, waaruit een reservefonds voor de stichting werd gevormd.

Door de overheid werd het register ook op waarde geschat. Marjan noemt het als een van de hoogtepunten: "Eind jaren tachtig bestond er een tendens om die bij de centrale overheid lagen, te gaan privatiseren. Wij gebruikten ons netwerk, namen de goede initiatieven en konden met onze inventarisatie van de monumentale bomen de regeling 'onderhoud waardevolle bomen' van de toenmalige beleidsdirectie Staatsbosbeheer van het ministerie van LNV overnemen. Het betekende dat er twee ton per jaar naar ons toekwam, bestemd om monumentale bomen te laten 'restaureren', zoals dat toen nog heette. In 1991 openden we onze regeling, het Bomenfonds. Bovendien was boomverzorgers Luc Noordman beschikbaar, waardoor we niet alleen een register konden onderhouden maar ook de bomen konden gaan schouwen." Eind 2004 was de eerste schouwronde volbracht.

Bomenboeken

In 1991 zag de eerste druk van het boek *Monumentale bomen in Nederland* het licht. Voor Frank Moens was dit de eerste samenwerking met uitgever Boom

X-factor

In 2008 en '09 organiseerden we vijftien lokale boomverkiezingen met het project 'Welke boom heeft de X-factor?'. Met een eigen website waarop gestemd kan worden op genomineerde bomen en steeds een lokale publiciteitscampagne. Het werd een succes, mede dankzij de inzet van onze contactpersonen. We maakten daarmee niet alleen lokaal veel bomen zichtbaar voor een relatief nieuwe doelgroep (NB in Delft stemden studenten massaal op de iep in de tuin van hun vereniging), we maakten ook het enthousiasme voor bomen zichtbaar. Deze vijftien verkiezingen zijn in een boekje gebundeld, de verkiezing 'Welke boom heeft de X-factor?' is nadien als product opgenomen in de winkel van de Bomenstichting.

Op de foto de winnende boom, een tamme kastanje in Berkelland, met een schare fans.

uit Meppel. Frank, nu plaatsvervangend directeur, is 28 jaar in dienst bij de Bomenstichting. Hij is gestart als bureaumedewerker en werd al snel verantwoordelijk voor alle uitgaven, waaronder Bomennieuws, en voor het Register van Monumentale Bomen. Voor het Monumentale bomenboek, een van onze bestsellers, kwam het contact tot stand via Gerrit de Graaff, destijds contactpersoon, gerespecteerd 'bomenfotograaf' en auteur van een serie artikelen over bomen voor de Barneveldse Courant. De jubilerende

uitgeverij Boom was in feite niet actief op het gebied van natuurboeken, maar maakte dit 'uitstapje' met enthousiasme. Zoveel enthousiasme dat er nog twee samenwerkingprojecten volgden in de aanloop naar onze jubilea in 2000 en 2010. In 2000 ging het om *'Bomen en Mensen, een oeroude relatie'*, in 2010 om *'Bijzondere bomen in Nederland, 250 verhalen'*. Al deze boeken hebben een stevig traject gekend van voorbereiding en samenwerking met verschillende auteurs en fotografen waaraan Frank goede herinneringen bewaart. En ze vonden en vinden gretig af-trek: van *Monumentale Bomen in Nederland* (1991) zijn 10.000 exemplaren verkocht, van *Bomen en Mensen* (2000) ca. 10.500, van *Bijzondere bomen in Nederland* (2010) ca 3500, voor de laatste twee boeken loopt de verkoop door.

Digitaal tijdperk

Intussen ging het digitale tijdperk niet aan ons voorbij: na 2000 richtten we ons niet op heruitgave van het veelgevraagde en uitverkochte Monumentale bomenboek, maar op een presentatie in digitale vorm, deels interactief.

Met het multimediaproject, waar Nick Gordon, sinds 1998 bij de stichting, zijn schouders onder zette dankzij steun van het VSB fonds, kon hier in 2002 en '03 aan gewerkt worden. Voorjaar 2003 kwam de presentatie van zo'n 10% van het totale bestand van de Monumentale Bomen, 1150, op internet gereed. Daarnaast bouwde Nick met veel plezier aan de cd-rom *'Met, bij, in, voor, onder Bomen'*, gepresenteerd in december 2003. Met de filmpjes en animaties van processen in en rond bomen en daarnaast een schat aan ander beeldmateriaal werd een veelzijdig beeld van bomen toegankelijk gemaakt voor een breed publiek. Veel van de informatie is sinds 2008 onder 'boom-wetenswaardigheden' aan de website van de Bomenstichting gekoppeld. Parallel aan het multimediaproject liep en loopt de voortgaande ontwikkeling van de website, ook in handen van Nick.

Meldpunt Kappen

Tenslotte hebben we natuurlijk 36 jaar lang bomen laten zien in ons blad Bomennieuws. Frank stelde en overleefde 130 deadlines, voor de even zovele edities die we uitbrachten. Een duurprestatie, als dat woord bestaat. Hij schrijft er zelf meer over in zijn terugblik. Hulde natuurlijk ook voor de redactie, bestaande uit vrijwilligers. Aart de Veer was er al die jaren bij. Maartje Nelemans, Douwe van der Heij, Roelie de Weerd, Erik Platje en Florentine van Eeghen hebben er ook vele jaren ieder kwartaal voor garant gestaan.

Met andere bladen en media hadden we regelmatig contact, memorabel voor mij zijn daarin de series in *Grasduinen* en *De Tuin Exclusief* en de samenwerking met *Vara's Vroege Vogels*. Met *Vroege Vogels* werd

het echt een langdurige samenwerking: in 2008, '09 en '10 functioneerde het Meldpunt Kappen op de *Vroege Vogels* website. Iedereen kon daar bedreigde bomen aanmelden en advies krijgen voor behoud. Enkele contactpersonen steunden dit werk door voor hun regio de meldingen bij te houden. De projectsubsidie die we ontvingen voor 'Hoera, een burgerinitiatief' is mede te danken aan de betrokkenheid van burgers die we met dit meldpunt zichtbaar maakten.

Boomfestatie

Mooi werk was ook *De Boomfestatie*, de interactieve buitententoonstelling waarmee we vertelden hoe bomen werken, welke gebruiken mensen aan bomen koppelen en waarom bomen voor mensen onmisbaar zijn. In april 2004 ging deze van start in kasteeltuinen Arcen (L), in de zomer verhuisde hij naar Arboretum Trompenburg (foto hierboven) in Rotterdam en in 2005 naar Baarn, Kasteel Groeneveld (bovenste foto). Daar werd ook in juni het zonovergoten Boomfestival gehouden, tevens de viering van het 35-jarig jubileum van de stichting. Frank en ik (en toenmalig directeur Helène van der Poel) hadden er de handen vol aan om het gefinancierd, ingericht en georganiseerd te krijgen. Hectische, maar mooie tijden.

Bomenliefhebbers verbinden

De Bomenstichting is niet alleen de belangenbehartiger van bomen. Het is ook de club van bomenliefhebbers. Dat was met name voelbaar in de donateur-excursies. Twee keer per jaar organiseerden we voor donateurs een excursie en een of twee inleidende lezingen op een locatie met fraaie bomen. Gemiddeld kwamen daar zo'n 50 mensen op af. De plekken én de mensen waren een inspiratiebron. Dat ook deelnemers het 'ontmoeten' waardeerden blijkt wel uit het feit dat velen jarenlang bij vrijwel elke excursie van de partij waren. Voor mij zijn dit dierbare herinneringen. Natuurlijk nemen de meerdaagse excursies die we in lustrumjaren organiseerden daar in dan weer een bijzondere plaats in. In 2000 was er

de driedaagse reis naar Belgisch Limburg, in 2005 in drie kleinere groepen onder leiding van Jeroen Heindijk naar Kent, in 2010 onder leiding van Beline Geertsema naar Normandië.

Buurtboomgaard

Het vieren van een jubileum, zoals vorig jaar nog gebeurde, is een kans om een statement te maken voor de vakwereld, de banden met de werkrelaties aan te halen, maar ook om de eigen achterban te versterken. Het jubileumjaar 2010 is één van de projecten waar ik met plezier op terugkijk. Het onderdeel 'de Boomkroon', een ideeënwedstrijd met Vara's Vroege Vogels, heeft een vervolg gekregen, ook weer een inspirerend project. In 2011 werd in opdracht van het Innovatienetwerk een onderzoek uitgevoerd naar 'Buurtboomgaarden'. We brachten de totstandkoming, het beheer, onderhoud en vruchtgebruik in kaart. Verdergaan met het concept Buurtboomgaard is nu bij het bureau van de Bomenstichting niet meer aan de orde, maar het rapport (uitgave Innovatienetwerk) ligt er dit najaar en we hopen dat andere partijen het zullen oppakken. Daarmee zou het winnende idee van 'de Boomkroon' concreet worden. Dat idee, afkomstig van Petra Kaandorp te Heemstede is kort samengevat 'Een openbare boomgaard in iedere gemeente'. Het past uitstekend bij de nieuwe slogan die we in 2010 bedachten voor ons werk:

Over de grens in lustrumjaren

Meerdaagse bomenreizen over de grens waren steevast een succes. Bomenliefhebbers ontmoetten elkaar en deelden hun gezamenlijke interesse. Dat leverde ook na terugkeer hechte vriendschappen op.

Onder: Seven Sisters in Kent (Engeland)
Rechts: Kapeleik (1656) van Allouville-Bellefosse (Frankrijk)

**'Mensen voor bomen,
bomen voor mensen'.**

Bomenstichtingmensen van het laatste uur

Nick Gordon,
multimedia, medewerker
register monumentale bomen
(in dienst sinds maart 1998)

Met het ontmantelen van de werkorganisatie van de Bomenstichting is het eind van het dienstverband van de medewerkers een feit. We nemen afscheid van:

Celeste Koen,
financiële administratie
(in dienst sinds januari 1995)

Edwin Koot,
projectleider gemeentelijk
bomenbeleid
(in dienst sinds april 1992)

Frank Moens,
projectleider monumentale
bomen, plv. directeur, uitgever
(in dienst sinds maart 1983)

San van der Molen,
PR/communicatie
(in dienst sinds oktober 1998)

Jeanette Roos,
(donateurs)administratie
(in dienst sinds mei 2003)

Ruud Steggerda,
coördinator vrijwilligers, project
medewerker bomenbeleid
(in dienst sinds april 2010)

TARZAN Boomspecialisten,

kennis & gevoel
voor bomen

AMSTELVEEN

- European Tree Technicians
- European Tree Workers
- Boomtaxateurs
- Boomveiligheids Controleurs

Aanplant, Snoei, Groei, & Kap Boom Onderhoud & Advies

Boomadvies v.a. 35,- zie www.TARZAN.EU
voor onze tarieven.

Onderzoek, Veiligheidskeuringen, Inventarisatie & Detachering,
F@tarzan.eu 0297-582994

*Bedankt voor jullie inzet. In verbondenheid,
met dezelfde passie voor bomen,*

*Symbio Boomverzorging
Gerrit Verhoef*

0294-293257

info@symbio.nl

www.symbio.nl

Loenersloot (n.w. Utrecht)

Sandberg Vaillant Advocaten

Postbus 68

7250 AB Vorden

0575-556567 / 06-51470591 fax: 0575-556409

info@sandbergvaillant.nl

www.sandbergvaillant.nl

Storix Boom- en Landschapsbeheer

Treetechnician

Hoogeinde 22

5142 GC WAALWIJK

0416-336646 / 06-53351557 fax: 0416-651217 i

nfo@storix.nl www.storix.nl

Actief in het bomenvak?

We zien je graag bij de **Kring Praktiserende Boomverzorgers**
en/of **VHG Vakgroep Boomverzorgers**

www.kpb-isa.nl

www.vhg.org

In het rentmeesterkantoor, links op de binnenplaats van Huize Almelo, heb ik een gesprek met Gravin Van Rechteren Limpurg. Zij neemt de honneurs voor haar man waar, die onverwachts is verhinderd.

Ik vind het vreselijk als een boom te hoog gesnoeid is.

Huize Almelo is een echt kasteel aan de oostkant van het centrum van de stad Almelo. Het dateert uit de 17^e eeuw. Sinds generaties wordt het bewoond door de graven Van Rechteren Limpurg.

Op een oude topografische kaart aan de muur wijst Gravin Van Rechteren Limpurg de gronden aan die bij het landgoed horen. "Op deze grond hier achter het kasteel waren vroeger de bleken. Die zijn in de negentiende eeuw door de betovergrootvader van mijn man aangekocht. Almelo bestond vroeger uit linnen- en wolindustrie. Die stoffen werden op die weilanden gebleekt."

Op de lijst van geregistreerde monumentale bomen van de Bomenstichting staat het park vermeld met maar liefst negen bomen. Voor de rubriek 'Bomenmensen' heb ik een gesprek met haar over dié en over andere bomen.

"Wij houden erg van bomen. Mijn man heeft ook kilometers singels aangeplant voor het natuurschoon. Maar er sneuvelen ook veel bomen als het droog is. Zoals nu hebben we al wat laanbomen vervangen en dan gaan er twee jongens met een giertank langs om ze water te geven. Er is ook een rode beuk gesneuveld. Dat was net als met een hartinfarct. Oeps. Van de ene dag op de ander was hij kapot."

De *Fagus sylvatica* 'Purpurea' (rode beuk) op de lijst, met een hoogte van 28 meter en een omtrek van 505 cm is er niet meer. Hij was de oudste boom op het terrein en aangetast door de tonderzwam. De *Quercus rubra* (Amerikaanse eik) met een hoogte van 25 meter en een omtrek van 450 cm, staat er nog wel, maar ook die is aangetast door de tonderzwam.

"Er zijn heel wat bomen gesneuveld in de loop der jaren en dat zien we met lede ogen aan. En ik vind bomen zo mooi. Vooral het silhouet in de winter. En een weg met berkenbomen die wat grillig zijn vind ik ook heel erg mooi. Ik vind het vreselijk als een boom te hoog gesnoeid is. Maar ja, soms moet het wel."

We maken een wandeling door het park. Niet alleen bij de gere-

'Aan bomen komt ook een einde, net als bij de mens'

gistreerde bomen heeft mevrouw Van Rechteren Limpurg een verhaal, maar bij veel andere bomen blijft ze staan en wijst mij op bijzonderheden. Het valt mij op dat er in veel bomen vraat zit.

Ze wijst naar een weg achter de Oranjerie. "Bij een grote storm zijn daar veel bomen omgevallen. Toen zijn de bewoners hier heel aardig geweest en hebben een soort van stichting opgericht en geld ingezameld. We hebben toen veel nieuwe laanbeuken gekregen."

In de buurt van de *Taxodium ascendens* (vijvercypres) met een omtrek van 495 cm, opent ze een hekje van een soort kruiden/rozentuin. Ze loopt doelbewust naar een struikje en tilt de takken iets op. "Kijk hier is zo'n knietje." "Wat leuk, dat u precies weet, waar die wortel de grond uitsteekt", roep ik verbaasd. "Ze komen ook wel in het gras naar boven, maar daar worden ze steeds weer afgemaaid", zegt ze.

We wandelen verder en ik bewonder een prachtige tulpenboom. Voor een Liriodendron bijna monumentaal. Achter op het terrein wijst ze mij de geboortebom van haar man. Een eik van 80 jaar. Iets verderop staan twee *Metasequoia*'s. "Die zijn geplant bij de geboorte van onze oudste zoon. Het waren er drie, maar één is er al gesneuveld."

Bij de overgebleven stomp van de gesneuvelde beuk blijven we even staan. "Mijn man wil die stronk als monument laten staan." Als we verder wandelen vervolgt ze filosofisch: "Ja, aan bomen komt ook een einde. Net als bij de mens." ❖

DE GROENE IMPULS

TUIN- EN LANDSCHAPSARCHITECTEN | BOOMSPECIALISTEN | REALISATIE

GAGELDIJK 4F UTRECHT | TELEFOON +31(0)30 26 44 333 | WWW.COPIJN.NL